

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SPECIALIŲJŲ TYRIMŲ TARNYBOS IŠVADA
VALSTYBINĖS AUGALININKYSTĖS TARNYBOS PRIE ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOS
IR REGIONINIŲ SKYRIŲ ŪKIO SUBJEKTŲ VEIKLOS PRIEŽIŪROS IR KONTROLĖS
VYKDYMO SRITYSE
TURINYS**

1. KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS APIMTIS IR METODAI.....	3
2. KORUPCIJOS RIZIKA VALSTYBINĖS AUGALININKYSTĖS TARNYBOS PRIE ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOS ŪKIO SUBJEKTŲ VEIKLOS PRIEŽIŪROS IR KONTROLĖS VYKDYMO SRITYSE.....	5
2.1. <i>Egzistuojanti ūkio subjektų rizikingumo vertinimo sistema neužtikrina aiškaus ūkio subjektų rizikingumo vertinimo ir yra neatspari korupcijai, nes ūkio subjektus tendencingai priskyru tam tikram rizikingumo lygiui jie gali būti nepagrįstai tikrinami arba netikrinami.....</i>	6
2.1.1. <i>Nepakankamai aiškus ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo teisinis reglamentavimas suteikia plačias diskrecijos ribas skirtingam teisės aktų reikalavimų interpretavimui.....</i>	8
2.1.2. <i>Rizikingumo lygio apskaičiavimo praktika suteikia galimybes vertinimą atlikti tendencingai.....</i>	11
2.2. <i>Nustatyti atvejai, kai nebuvo tinkamai atsižvelgta į gautą informaciją dėl atskirų ūkio subjektų, turinčių reikšmingos įtakos inicijuoti ir atlikti jų veiklos patikrinimus.....</i>	15
2.3. <i>Pernelyg platūs regioninių padalinių vadovų įgaliojimai, kai patikrinimus atlieka vienas darbuotojas netaikomos papildomos skaidrumą užtikrinančios priemonės (patikrinimo eigos fiksavimas, vadovo informavimas apie patikrinimo rezultatus neišvykus iš patikrinimo vietos ir pan.), taip pat tarp struktūrinių padalinių neišnaudojamos galimybės rotuoti specialistus.....</i>	17
2.3.1. <i>Pernelyg platūs regioninių padalinių vadovų įgaliojimai pavedant atlikti ūkio subjektų veiklos patikrinimus.....</i>	17
2.3.2. <i>Korupcijos rizika, kai patikrinimus atlieka vienas darbuotojas ir netaikomos papildomos skaidrumą užtikrinančios priemonės, specialistų rotacija tarp struktūrinių padalinių.....</i>	19
2.4. <i>Ne visada aiškus ūkio subjektų veiklos patikrinimo pagrindas, neužtikrintas visų ūkio subjektų veiklos patikrinimo pagrindo dokumentų atsekamumas.....</i>	21
2.5. <i>Abstraktūs į klausimynus įtraukti klausimai suteikia galimybę skirtingai juos interpretuoti, tam tikri teiginiai fiksuojami remiantis tikrinamo ūkio subjekto atstovo išsakyta nuomone.....</i>	22
3. KORUPCIJOS RIZIKA PAŽEIDIMŲ NUSTATYMO IR ADMINISTRACINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMO SRITYSE.....	25
3.1. <i>Neišsamus administracinio nusižengimo protokolų turinys, nereglamentuota administracinių nusižengimo protokolų surašymo ir administracinio nusižengimo bylų nagrinėjimo tvarka ir terminai.....</i>	26

3.2. <i>Nepakankamai diferencijuojami ūkio subjektų veiklos pažeidimai, todėl taikomos sankcijos už administracinius nusižengimus yra neproporcingos ir neveiksmingos.....</i>	28
4. KORUPCIJOS RIZIKA VIEŠŲJŲ IR PRIVAČIŲ INTERESŲ DERINIMO KONTROLĖS SRITYJE.....	30
4.1. <i>Nepakankamai tinkamai valdomi viešųjų ir privačių interesų konfliktai, nenusišalinama nuo privataus pobūdžio sprendimų priėmimo ir nevengiama interesų konfliktą keliančių situacijų... </i>	31
4.2. <i>Nevengiama situacijų, kai specialistai tikrina ūkio subjektus, kurie yra to paties padalinio kolegų artimi asmenys.....</i>	32
5. MOTYVUOTOS IŠVADOS (PASTABOS).....	34
6. PASIŪLYMAI.....	35

1. KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS APIMTIS IR METODAI

Korupcijos rizikos analizė Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos, Šiaulių, Panevėžio ir Telšių regioninių skyrių, taip pat Plungės augalų veislių tyrimo skyriaus ūkio subjektų veiklos priežiūros ir kontrolės vykdymo srityse atlikta pirmą kartą.

Analizuotas 2019–2020 m. laikotarpis.

Tikslas:

Nustatyti korupcijos rizikos veiksnius¹, galinčius sudaryti prielaidas korupcijai pasireikšti Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos ir regioninių skyrių ūkio subjektų veiklos priežiūros ir kontrolės vykdymo srityse.

Uždaviniai:

1. Nustatyti, ar nacionaliniai bei Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus patvirtinti teisės aktai pakankamai aiškiai ir detalai reglamentuoja veiklą analizuojamose veiklos srityse.

2. Išanalizuoti ir nustatyti antikorpuciniu požiūriu ydingas procedūras analizuojamose veiklos srityse.

3. Pasiūlyti korupcijos riziką ir jos veiksnius mažinančias priemones.

Objektas:

Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos, Šiaulių, Panevėžio ir Telšių regioninių skyrių, taip pat Plungės augalų veislių tyrimo skyriaus, veikla.

Subjektas:

Valstybinės augalininkystės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos ir Šiaulių, Panevėžio ir Telšių regioniniai skyriai, taip pat Plungės augalų veislių tyrimo skyrius.

Duomenų rinkimo ir vertinimo metodai:

1. Teisės aktų ir dokumentų turinio analizė.
2. Teisės aktų praktinio įgyvendinimo vertinimas.
3. Interviu metodas (specialistams pateikti klausimai).
4. Viešai skelbiamos ir Specialiųjų tyrimų tarnybos tvarkomos informacijos stebėjimas, analizavimas ir vertinimas.

Atliekant korupcijos rizikos analizę buvo remtasi šia informacija:

1. Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 8 d. nutarimu Nr. 1601, 15 punkte nurodytais duomenimis.

¹ Korupcijos rizikos veiksniai – sąlygos, įvykiai, aplinkybės dėl kurių gali pasireikšti korupcijos rizika.

2. Teisės aktais, reglamentuojančiais įstaigų veiklos sritis, kuriose atliekama korupcijos rizikos analizė.

3. STT turima, prieinama informacija, susijusi su įstaigų veiklos sritimis, kuriose atliekama korupcijos rizikos analizė.

4. Kita informacija, gauta iš Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos, jos padalinių apie taikomą darbo praktiką.

Kita informacija, reikalinga korupcijos rizikos analizei atlikti.

Korupcijos rizikos analizės išvados, padarytos remiantis nurodytų dokumentų ir duomenų analize, vertinant:

1. Sociologinių tyrimų duomenis².
2. Galimybę vienam darbuotojui priimti sprendimus analizuojamose veiklos srityse.
3. Darbuotojų savarankiškumą priimant sprendimus ir sprendimų priėmimo diskreciją.
4. Darbuotojų priežiūros ir kontrolės lygį.
5. Reikalavimus laikytis įprastos darbo tvarkos.
6. Analizuojamose procedūrose dalyvaujančių darbuotojų rotacijos lygį.
7. Atliekamos veiklos dokumentavimo reikalavimus.
8. Analizuojamos veiklos, dokumentų viešumą ir prieinamumą visuomenei.

Jeigu korupcijos rizikos analizės metu prašomi dokumentai ar duomenys nebuvo pateikti, laikoma, kad jų nėra.

Korupcijos rizikos analizės išvadoje pateikiamuose pavyzdžiuose asmenų duomenys yra žinomi, tačiau atsižvelgiant į duomenų saugos reikalavimus pateikiami nuasmeninti ir toliau tekste įvardijami kaip (*žinomi duomenys*).

² Prieiga internete: <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

2. KORUPCIJOS RIZIKA VALSTYBINĖS AUGALININKYSTĖS TARNYBOS PRIE ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOS ŪKIO SUBJEKTŲ VEIKLOS PRIEŽIŪROS IR KONTROLĖS VYKDYMO SRITYSE

2010 m. sujungus tris institucijas – Valstybinę augalų apsaugos tarnybą, Valstybinę sėklų ir grūdų tarnybą bei Valstybinį augalų veislių tyrimo centrą sukurta viena – Valstybinė augalininkystės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos (toliau – Tarnyba)³, kuri įgyvendina valstybinę fitosanitarijos, augalų apsaugos, tręšiamųjų produktų, augalų dauginamosios medžiagos, augalų veislių registravimo ir teisinės apsaugos, grūdų ir jų produktų kokybės gerinimo politiką Lietuvos Respublikoje.

Tarnybos veiklą galima suskirstyti į šešias pagrindines veiklos kryptis: augalų apsaugos produktų registracija, agrochemija, augalų veislės, dauginamoji medžiaga, augalininkystės produktų kokybės tyrimai ir fitosanitarija. Visuomeniniu požiūriu Tarnybos veiklos įgyvendinimas siejamas su visuomenės sveikata, vartotojų apsauga, maisto sauga ir kokybe, taip pat augalų sveikatingumo užtikrinimu. Tarnyba yra viena iš kontrolės institucijų, kurios vykdomos ūkio subjektų veiklos priežiūros sritys yra priskirtinos prie tokių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė⁴.

Pagal institucijos struktūrą ūkio subjektų veiklos priežiūrą regionuose vykdo: Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Tauragės, Telšių, Šiaulių, Panevėžio, Utenos, Marijampolės ir Vilniaus regioniniai skyriai. Taip pat struktūroje yra Kauno, Kaišiadorių, Pasvalio, Plungės, ir Utenos augalų veislių tyrimo skyriai⁵, kurie organizuoja ir atlieka registruotų, neregistruotų, taip pat Lietuvos ir užsienio valstybių selekcinių sukurtų ar atrastų ir išskirtų žemės ūkio augalų rūšių veislių ūkinio vertingumo tyrimus. Korupcijos rizikos analizės metu buvo analizuota Plungės augalų veislių tyrimo skyriaus veikla, kuri nėra susijusi su ūkio subjektų veiklos priežiūros procedūromis⁶.

Tarnybos veiklos ataskaitose nurodyta, kad iš viso buvo atlikta:

- 2017 m. 65 130 ūkio subjektų patikrinimų⁷;
- 2018 m. 76 968 ūkio subjektų patikrinimai⁸;
- 2019 m. 83 808 ūkio subjektų patikrinimai⁹.

³ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.366063/asr>.

⁴ Korupcijos prevencijos įstatymo 6 str. 4 d., t. y. Valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos sritis priskiriama prie sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, jeigu atitinka vieną ar kelis iš šių kriterijų: 2) pagrindinės funkcijos yra kontrolės ar priežiūros vykdymas; 4) veikla yra susijusi su leidimų, nuolaidų, lengvatų ir kitokių papildomų teisių suteikimu ar apribojimu; 6) daugiausia priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo.

⁵ Prieiga internete: http://www.vatzum.lt/uploads/img/vatzum_struktura.png.

⁶ Prieiga internete: http://www.vatzum.lt/uploads/documents/plunges_avts_nuostatai_1.pdf.

⁷ Prieiga internete: http://www.vatzum.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaitos/valstybins_augalininkysts_tarnybos_prie_m_2017_m_veiklos_ataskaita.pdf (vatzum.lt).

⁸ Prieiga internete: [valstybines_augalininkytes_tarnybos_prie_zum_2018_m_veiklos_ataskaita.pdf](http://www.vatzum.lt/uploads/documents/vpks/valstybins_augalininkysts_tarnybos_prie_ems_kio_ministerijos_2019_m_veiklos_ataskaita_1.pdf) (vatzum.lt).

⁹ Prieiga internete:

http://www.vatzum.lt/uploads/documents/vpks/valstybins_augalininkysts_tarnybos_prie_ems_kio_ministerijos_2019_m_veiklos_ataskaita_1.pdf.

Tuo tarpu, vykdant kontroliuojamų ūkio subjektų veiklos priežiūrą buvo atlikta:

- 2017 m. 8 634 ūkio subjektų patikrinimų;
- 2018 m. 8 299 ūkio subjektų patikrinimai;
- 2019 m. 7 436 ūkio subjektų patikrinimai¹⁰.

2020 m. lapkričio 19 d. duomenimis Šiaulių ir Panevėžio regioniniuose skyriuose pareigas vykdė 10 specialistų, Telšių regioniniame skyriuje – 3¹¹, kurie atitinkamai surašė patikrinimų aktų:

Regioninis skyrius	2019 m. surašė patikrinimų aktų	2020 m. surašė patikrinimų aktų (2020-10-30)
Šiaulių regioninis skyrius	870	869
Panevėžio regioninis skyrius	792	685
Telšių regioninis skyrius	378	320

Tarnybos atstovų teigimu, bendram ūkio subjektų patikrinimų skaičiui turi įtakos tai, kad ūkio subjektai dažnai vykdo ne vieną veiklą, todėl vieno patikrinimo metu gali būti patikrinamos kelios veiklos / sritys. Be to, ūkio subjektai tikrinami pagal jų pačių prašymus dėl tam tikrų licencijų, leidimų išdavimo, o pasienio kontrolės punktuose tikrinamų ūkio subjektų veikla negali būti planuojama.

Korupcijos rizikos analizės metu antikorupciniu požiūriu vertinta Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos, taip pat Šiaulių, Panevėžio ir Telšių regioninių skyrių vykdoma ūkio subjektų priežiūra nagrinėjamose veiklos srityse siekiant nustatyti sąlygas, įvykius ir aplinkybes, galinčias sudaryti prielaidas korupcijai pasireikšti.

Nustatyta, kad Tarnybos regioniniai skyriai prižiūrėdami, kaip ūkio subjektai laikosi įstatymuose ir kituose teisės aktuose įtvirtintų reikalavimų augalininkystės srityje, vadovaujasi Tarnybos direktoriaus patvirtintais ir kitais specialius reikalavimus nustatančiais teisės aktais. Išanalizavus Šiaulių, Panevėžio ir Telšių regioninių skyrių ūkio subjektų veiklos priežiūros ir kontrolės vykdymo procesus, nustatyti šie korupcijos rizikos veiksniai:

2.1. Egzistuojanti ūkio subjektų rizikingumo vertinimo sistema neužtikrina aiškaus ūkio subjektų rizikingumo vertinimo ir yra neatspari korupcijai, nes ūkio subjektus tendencingai priskyrus tam tikram rizikingumo lygiui jie gali būti nepagrįstai tikrinami arba netikrinami.

Pagal Viešojo administravimo įstatymą¹², ūkio subjektų veiklos priežiūra turi būti atliekama vadovaujantis objektyviu rizikos vertinimu, kuris užtikrintų verslo subjektams minimalią ir proporcingą priežiūros našta. Pagal aiškų ūkio subjektų rizikos vertinimą, priežiūros veiksmai pirmiausia turi būti nukreipiami didžiausios rizikos atvejams šalinti. Ūkio subjekto veiklos planinių patikrinimų atlikimo periodiškumas turi būti pagrįstas ūkio subjekto rizikingumu.

¹⁰ Tarnybos 2021-02-24 raštas Nr. 1S-302.

¹¹ Prieiga internete: <http://www.vatzum.lt/lt/struktura-ir-kontaktai/darbuotoju-kontaktai/>.

¹² Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0BDFFD850A66/asr>.

Susipažinus su Šiaulių, Panevėžio ir Telšių regioninių skyrių dokumentais matyti, kad ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo procesai augalų apsaugos produktų, agrochemijos, dauginamosios medžiagos, fitosanitarijos ir grūdus superkančių ūkio subjektų veiklos srityse yra reglamentuoti skirtinguose teisės aktuose¹³. Ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimą atlieka Tarnybos metodiniai skyriai ir regioniniai skyriai¹⁴. Tarnybos atstovų teigimu, Tarnybos metodinių skyrių atsakingi specialistai, atsižvelgdami į nustatytą ūkio subjektų rizikos vertinimą, rengia patikrinimų planų projektus, juos suderina su savo skyriaus vedėju, Veiklos koordinavimo ir tarptautiniu ryšių bei Teisės ir personalo skyriais bei su Direktoriaus pavaduotoju pagal priskirtą veiklos administravimo sritį ir teikia tvirtinti Tarnybos direktoriui.

Nepaisant to, kad Tarnyboje ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimas vykdomas tam tikrais etapais, tačiau prielaidas korupcijos rizikai gali sudaryti formalus ir neobjektyvus ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo procesas dėl šių priežasčių:

- netobulus teisinis reglamentavimas;
- neturėjimas pakankamai duomenų, kurie identifikuotų ūkio subjektų veiklos riziką pagal ankstesnių planinių, neplaninių patikrinimų, kitų tyrimų nustatytas aplinkybes.

Atlikdami korupcijos rizikos analizę vertinome, ar egzistuojanti ūkio subjektų rizikos vertinimo sistema, pagal kurią vėliau planuodami ūkio subjektų planiniai patikrinimai, nesudaro sąlygų tendencingai nustatyti tam tikrą ūkio subjekto rizikingumo lygį, kuriuo remiantis nepagrįstai gali būti atliekami arba neatliekami planiniai patikrinimai.

¹³ 1. Grūdus superkančių ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo, tikrintinų ūkio subjektų atrankos, informacijos apie atliktus patikrinimus rengimo taisyklės, patvirtintos Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2013 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. A1-380;

2. Ūkio subjektų veiklos saugant, naudojant ir tiekiant rinkai augalų apsaugos produktus rizikos vertinimo ir valdymo tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2013 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. A1-379;

3. Ūkio subjektų trešiamųjų produktų saugojimo, pateikimo ir (ar) tiekimo rinkai bei naudojimo rizikos vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2019 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. A1-773;

4. Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos fitosanitarinės rizikos kriterijų nustatymo taisyklės, patvirtintos Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2012 m. liepos 27 d. įsakymu Nr. A1-239;

5. Privalomos apdorojimo augalų apsaugos produktais įrangos techninės apžiūros įmonių veiklos rizikos vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2020 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. A1-312;

6. Dauginamosios medžiagos tiekimo rinkai kontrolės tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2013 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. A1-377.

¹⁴ Regioniniai skyriai atlieka:

- dauginamosios medžiagos tiekėjų veiklos rizikos vertinimą ir ataskaitą siunčia Augalų dauginamosios medžiagos skyriui;

- grūdus superkančių ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimą ir ataskaitą siunčia Augalininkystės produktų kokybės tyrimų laboratorijai (skyriui);

- ūkio subjektų veiklos ir objektų, kuriuose palankios sąlygos kenksmingiesiems organizmams plisti, rizikos vertinimą ir ataskaitą siunčia Fitosanitarijos skyriui.

Tuo tarpu, trešiamųjų produktų saugojimo, pateikimo ir (ar) tiekimo rinkai bei naudojimo, privalomosios apdorojimo augalų apsaugos produktais įrangos techninės priežiūros įmonių, taip pat ūkio subjektų veiklos saugant, naudojant ir tiekiant rinkai augalų apsaugos produktus rizikos vertinimus atlieka Agrochemijos skyrius.

2.1.1. Nepakankamai aiškus ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo teisinis reglamentavimas suteikia plačias diskrecijos ribas skirtingam teisės aktų reikalavimų interpretavimui.

Regioninių skyrių atstovai nurodė, kad nuo 2020 m. dokumentai yra pildomi Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos informacinėje sistemoje (toliau – VATIS), todėl rizikos vertinimas ateityje turėtų vykti automatizuotai pagal informacinėje sistemoje sukauptus duomenis. Šiuo metu modulis dar neveikia, be to, nesuvedami praėjusių metų Tarnybos veiklos ir patikrinimų dokumentai dėl ko ateityje nebus galimybės programoje įvertinti archyvinių duomenų, fiksuotų ankstesnių patikrinimų metu. Iki 2020 m. rizikos vertinimo dokumentai pildyti pagal popierine forma pildytus patikrinimo aktus naudojantis „Microsoft Excel“ „Microsoft Word“ programomis.

Nustatyta, kad teisiniame reguliavime¹⁵ pagal atitinkamas veiklos sritis yra įtvirtinti rizikos vertinimo lygiai nuo kurių priklauso planinių patikrinimų atlikimo periodiškumas:

Ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimas	Didelis rizikingumas	Vidutinis rizikingumas	Mažas rizikingumas
1. Dauginamosios medžiagos tiekėjų veikloje	metiniame patikrinimų plane turi būti numatyta patikrinti tiekėjų visos šalies mastu: - 100 proc. didelio rizikingumo lygio; - 30 proc. vidutinio rizikingumo lygio; - 5 proc. mažo rizikingumo lygio.		
2. Grūdus superkančių ūkio subjektų veikloje	ne dažniau kaip 1 kartą per metus	ne daugiau kaip 1 patikrinimas per du metus	ne dažniau kaip vieną kartą per trejus metus.
3. Ūkio subjektų veikloje ir objektuose, kuriose palankios sąlygos kenksmingiesiems organizmams plisti	ne daugiau kaip du patikrinimai per kalendorinius metus	ne daugiau kaip vienas patikrinimas per kalendorinius metus	patikrinimai kitiems kalendoriniams metams neplanuojami, jei kiti teisės aktai nenustato kitaip.
4. Trešiamųjų produktų saugojimo,	artimiausiais patikrinimo metais	ne dažniau kaip 1 kartą per tris metus	ne dažniau kaip 1 kartą per 5 metus, t. y. jeigu vienas

¹⁵ 1. Grūdus superkančių ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo, tikrintinų ūkio subjektų atrankos, informacijos apie atliktus patikrinimus rengimo taisyklės, patvirtintos Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2013 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. A1-380;

2. Ūkio subjektų veiklos saugant, naudojant ir tiekiant rinkai augalų apsaugos produktus rizikos vertinimo ir valdymo tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2013 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. A1-379;

3. Ūkio subjektų trešiamųjų produktų saugojimo, pateikimo ir (ar) tiekimo rinkai bei naudojimo rizikos vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2019 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. A1-773;

4. Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos fitosanitarinės rizikos kriterijų nustatymo taisyklės, patvirtintos Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2012 m. liepos 27 d. įsakymu Nr. A1-239;

5. Privalomos apdorojimo augalų apsaugos produktais įrangos techninės apžiūros įmonių veiklos rizikos vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2020 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. A1-312;

6. Dauginamosios medžiagos tiekimo rinkai kontrolės tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2013 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. A1-377.

pateikimo ir (ar) tiekimo rinkai bei naudojimo veikloje				po kito einančius vertinimus nustatomas mažo rizikingumo lygis – patikrinimas planuojamas penkis metais.
Ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimas	Didelis	Vidutinis	Mažas	Ilgą laiko tarpą netikrinti ūkio subjektai
5. Ūkio subjektų veikla saugant, naudojant ir tiekiant rinkai augalų apsaugos produktus	artimiausiais patikrinimo metais	artimiausiais patikrinimų metais planuojama patikrinti ne mažiau kaip 10 proc. atsitiktine tvarka atrinktų vidutinio rizikingumo ūkio subjektų	rizikos lygis peržiūrimas, tačiau patikrinimai neplanuojami	kiekvienais metais patikrinama ne mažiau kaip 15 proc. pagal pastarųjų 10 metų duomenis netikrintų ūkio subjektų

Sutiktina, kad skirtinga ūkio subjektų veikla sąlygoja skirtingą veiklos rizikos vertinimo modelį, tačiau atlikus rizikos vertinimo procesą reglamentuojančių teisės aktų turinio analizę pastebėta, jog dalis nuostatų yra abstrakčios, suteikiančios specialistams plačias diskrecijos ribas planuojant patikrinimų periodiškumą. Taip pat, klausimynuose fiksuojama informacija neatspindi kriterijų pagal kuriuos vertinama veiklos rizika, todėl vėliau atliekant kasmetinį rizikingumo lygio vertinimą, tai gali sąlygoti netinkamą rizikos lygio nustatymą. Pavyzdžiui:

1) Pradinis dauginamosios medžiagos tiekėjų veiklos rizikos vertinimas yra atliekamas regioniniuose skyriuose, kurių suvestinės derinamos su Augalų dauginamosios medžiagos skyriumi. Pagal teisinį reglamentavimą regioninio skyriaus rengiamame patikrinimų plane turi būti numatyta patikrinti visus didelio ir vidutinio rizikingumo dauginamosios medžiagos tiekėjus, kurie praėjusių metų regioninių skyrių ketvirčių ataskaitose buvo surinkę daugiausia rizikingumo balų bei mažo rizikingumo tiekėjus (jų kiekis plane priklauso nuo to, kiek yra suplanuota patikrinimų ir koks didelio ir vidutinio rizikingumo tiekėjų skaičius). Tiekėjų patikrinimų plano sudarymo metu yra vadovaujamosi nuostata, kad turi būti įtraukta 100 proc. didelio, 30 proc. vidutinio ir 5 proc. mažo rizikingumo lygio tiekėjų visos šalies mastu. Vidutinio ir mažo rizikingumo lygio tiekėjai į metinį tiekėjų patikrinimų planą įtraukiami rotacijos tvarka. Atkreiptas dėmesys, kad detalesnė rotacijos tvarka nenurodyta, todėl neaišku kaip turi būti vykdoma vidutinio ir mažo rizikingumo lygio tiekėjų (ūkio subjektų) įtraukimo į metinį patikrinimų planą rotacija, kad visos šalies mastu į procentine išraiška nustatytą patikrinimų planavimą periodiškai ir teisingai būtų įtraukti tam tikroje teritorijoje veiklą vykdančios ūkio subjektai.

Tarnybos atstovų teigimu, siekiant išvengti žmogiškojo subjektyvumo VATIS kuriamame dauginamosios medžiagos rizikų vertinime yra nurodytas kiekvieno kriterijaus vertinimo aprašymas bei bendrojo Tarnybos patikrinimų plano kuriame numatyta, kad tikrintinus ūkio subjektus metiniam planui pasirinks sistema.

Susipažinus su pateiktais dokumentais manytina, kad nustatytas teisinis reguliavimas, visos šalies mastu planuoti ūkio subjektų patikrinimų skaičių pagal procentinę išraišką, Tarnybos specialistams suteikia plačias diskrecijos ribas, nepažeidžiant teisės aktų nuostatų, be aiškių šiuo metu veikiančių informacinių sistemų algoritmų, į patikrinimų planą įtraukti ar neįtraukti tam tikrą ūkio subjektą, kas sudaro korupcijos rizikos sąlygas, kai dėl žmogiškojo veiksnio įtakos, galimų nesąžiningų susitarimų tam tikrų ūkio subjektų veikla gali būti netikrinama arba nepagrįstai tikrinama per dažnai.

2) Trešiamųjų produktų saugojimo, pateikimo ir (ar) tiekimo rinkai bei naudojimo rizikos vertinimo tvarkos aprašas numato, kad ūkio subjektui nustatytas mažą rizikingumo lygį jis tikrinamas ne dažniau kaip vieną kartą per penkerius metus, t. y. jeigu per kasmet atliekamus vertinimus nustatomas mažo rizikingumo lygis – patikrinimas planuojamas penktais metais. Kai nustatomas vidutinio rizikingumo lygis – ne dažniau kaip vieną kartą per tris metus, ir kai didelio rizikingumo lygis – artimiausiais patikrinimo metais. Iš šių nuostatų neaišku, kaip dažnai turėtų būti tikrinama ūkio subjekto veikla, jei per du iš eilės atliktus kasmetinius veiklos vertinimus, buvo nustatytas mažas rizikingumo lygis, o pavyzdžiui, trečią kartą – vidutinis. Tai reiškia, kad ketvirtaisiais metais pats tikrinančios institucijos darbuotojas savo nuožiūra spręs ar atlikti patikrinimą, ar jo neatlikti, nes vidutinis rizikingumo lygis nustatytas tik vieną kartą, o kitais metais, pavyzdžiui, vėl nustatytas mažo rizikingumo lygį, skaičiavimas vėl prasideda nuo pradžių. Tokiu būdu, gali susidaryti korupcijos riziką sąlygojančios situacijos, kai vadovaujantis dabartiniu reglamentavimu, manipuliuojant mažo ir vidutinio rizikingumo lygiais, teoriškai galima ilgą laiką neatlikti ūkio subjekto veiklos patikrinimo.

3) Ūkio subjektų veiklos saugant, naudojant, tiekiant rinkai augalų apsaugos produktus rizikos vertinimą atlieka Agrochemijos skyrius. Tarnybos atstovų teigimu artimiausiais patikrinimų metais į planą įtraukiami ūkio subjektai, kurie surinko daugiausiai rizikos balų. Atkreiptinas dėmesys, kad kai kuriuose regioniniuose padaliniuose praktiškai į patikrinimų planą neįtraukiami ūkio subjektai, kuriems nustatytas vidutinis rizikingumo lygis, nors pagal teisinį reglamentavimą atsitiktine tvarka atrinktų vidutinio rizikingumo lygio ūkio subjektų turėtų būti patikrinama ne mažiau kaip 10 proc.

Pavyzdžiui, Tarnybos 2019 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. A1-82, kuriuo buvo patvirtintas 2019 m. augalų apsaugos produktų patikrinimų planas, į Telšių regioninio skyriaus metinį patikrinimų planą buvo įtraukta daugiau nei 10 proc. vidutinio rizikingumo lygio ūkio subjektų, t. y. iš 126 ūkio subjektų į metinį patikrinimų planą įtraukti 33 vidutinio rizikingumo ūkio subjektai (26 proc.). Tuo tarpu, į Panevėžio regioninio skyriaus metinį patikrinimų planą iš 431 ūkio subjektų buvo įtraukti tik 4 vidutinio rizikingumo lygio ūkio subjektai. Į Šiaulių regioninio skyriaus metinį patikrinimų planą iš 415 ūkio subjektų buvo įtraukti tik 2 vidutinio rizikingumo lygio ūkio subjektai.

Tai reiškia, kad šioje srityje Šiaulių ir Panevėžio regioniniuose padaliniuose nors ir tikrinami didžiausią riziką keliantys ūkio subjektai, tačiau pagal nustatytą teisinį reglamentavimą vidutinio rizikingumo lygio ūkio subjektų patikrinimai praktiškai nebuvo vykdyti, todėl gali susidaryti

korupcijos riziką sąlygojančios situacijos, kuomet tendencingai ūkio subjektui nustačius vidutinio ar mažos veiklos rizikingumo lygį jis išvengs planinių patikrinimų¹⁶.

Įvertinus tai, kad ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimas yra svarbus etapas, pagal kurį realiai planuojamas ūkio subjektų veiklos patikrinimų periodiškumas, matyti, kad analizuotas procesas šiuo metu yra neaiškus ir atliekamas neišvengiant žmogiškojo veiksnio įtakos, kuomet tendencingai nustačius vidutinio ar mažo ūkio subjektų veiklos rizikingumo lygį gali būti siekiama kuo ilgiau išvengti planinių patikrinimų, arba tikrinti per ne lyg dažnai.

Įvertinus šias aplinkybes siūlytina:

- reglamentuoti procentine išraiška nustatyto vienodo rizikingumo lygio ūkio subjektų įtraukimo į metinį patikrinimų planą rotacijos tvarką, vertinimo kriterijus, kuriais remianti būtų aiškiai atrenkami ūkio subjektai bei vykdyti šio proceso vykdymo vidaus kontrolę;
- siekiant išvengti ūkio subjektų rizikos vertinimo procese žmogiškojo veiksnio įtakos ir korupcijos riziką keliančių interpretacijų, tobulinti informacinę sistemą (VATIS) ir pagal aiškius algoritmus nustatyti patikrinimų periodiškumą.

2.1.2. Rizikingumo lygio apskaičiavimo praktika suteikia galimybes vertinimą atlikti tendencingai.

Korupcijos rizikos analizės metu nustatyta, kad rizikos vertinimas atliekamas pagal kriterijus, kurie praktiniuose procesuose aiškiai neidentifikuoja ūkio subjekto veiklos rizikingumo lygio ir tam tikrais atvejais gali būti vertinami skirtingai. Pavyzdžiui:

1) Tręšiamųjų produktų saugojimo, pateikimo ir (ar) tiekimo rinkai bei naudojimo rizikos vertinimą atlieka Tarybos Agrochemijos skyrius. Tarybos atstovų teigimu, tik nuo 2019 m. patvirtinus teisės aktus pradėta vykdyti šios srities ūkio subjektų veiklos priežiūra, todėl nėra sukaupta pakankamai duomenų. Iš pateiktų dokumentų matyti, kad Šiaulių, Panevėžio ir Telšių ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimas atliekamas naudojantis Excel programa sukurtoje lentelėje, kurioje įvertinta tik tų ūkio subjektų veiklos rizika, kurie įtraukti į 2020 m. patikrinimų planą. Atkreiptas dėmesys, kad Panevėžio regioninio skyriaus lentelėje, iš 106 ūkio subjektų, pagal nustatytus kriterijus detalus veiklos rizikos vertinimas atliktas tik dėl 44 ūkio subjektų veiklos. Be to, teisiniame reglamentavime yra įtvirtintas tik vienas kriterijus, kuris tiesiogiai siejamas su naudojamų tręšiamųjų produktų rūšimi, t. y. Ūkio subjektų tręšiamųjų produktų saugojimo, pateikimo ir (ar) tiekimo rinkai bei naudojimo rizikos vertinimo tvarkos aprašo 9.1 punkto vertinimo kriterijų yra skaičiuojami balai, jeigu ūkio subjektas naudoja didelį azoto kiekį ($N > 28$ proc.) amonio nitrato trąšas¹⁷. Dauguma kitų nustatytų veiklos rizikos vertinamo kriterijų yra nekintantys ir kiekvieno metinio rizikos vertinimo

¹⁶ UAB „Audrutis ir partneriai“ nebuvo įtrauktas į Tarybos 2019 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. A1-82, patvirtintą 2019 m. augalų apsaugos produktų patikrinimų planą, nors įmonės vadybininkui praėjusiais metais veiklos patikrinimo metu (2018-08-30 Nr. PAT-126) Panevėžio regioninio skyriaus specialistai buvo paskyrę nuobaudą už Lietuvos Respublikos neregistruotu beicu beicuotos rapsų sėklos pardavimą, kuri teismo ginčo metu nors ir buvo panaikinta, tačiau suponavo apie galimą veiklos rizikingumą.

Prieiga internete: <https://e-teismai.lt/byla/196259471093936/II-3-1046/2019>

¹⁷ Prieiga internete:

http://www.vatzum.lt/uploads/documents/img20191212_0002.pdf.

metu skaičiuojami identiška, pavyzdžiui, ar ūkio subjektas tręšiamus produktus naudoja šalia paviršinių vandenų, viešojo naudojimo ar gyvenamųjų namų, bendras dirbamos žemės plotas ir pan. Pastebėta, kas atliekamo ūkio subjektų veiklos rizikingumo nustatymo metu nevertinami šie kriterijai: kas ir kada patvirtino ūkio subjekto tręšimo planą, kuriam laikotarpiui jis sudarytas, ar jo laikomasi, taip pat ūkio subjektų įsigytų, saugomų ir naudojamų tręšiamųjų produktų kiekio, tręšimo laukuose panaudotų cheminių elementų kiekio, kurie yra reikšmingi ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo metu ir patikrinimų vykdymo etape, nes identifikuoja ūkio subjekto veiklos pobūdį, taip pat kelia grėsmes aplinkai.

2) Regioninio skyriaus specialistai tikrindami dauginamosios medžiagos tiekėjų veiklą pildo Tiekimo rinkai daržovių, dekoratyvinių ir sodo augalų dauginamosios ir sodinamosios medžiagos kontrolinį klausimyną, kurio 6 punkte yra vertinama, ar tiekėjas užtikrina tinkamą daržovių, dekoratyvinių ar sodo augalų siuntų ruošimą ir laikymą bei padaroma atitinkama atžyma: teigiama, neigiama arba neaktuali. Kitos aplinkybės, susijusios su dauginamosios medžiagos siuntomis, klausimynuose nėra vertinamos. Tuo tarpu, pagal korupcijos analizės metu vertintus dokumentus matyti, kad kasmet vykdomo ūkio subjekto veiklos rizikos vertinimo vienas iš pagrindinių vertinimo kriterijų yra dauginamosios medžiagos siuntų tiekimo rinkai apimtis per metus, kurio specialistai klausimynuose iš viso nefiksuoja. Todėl neaišku pagal kokius duomenis kasmetinio ūkio subjekto veiklos rizikos vertinimo metu yra vertinamas dauginamosios medžiagos siuntų tiekimo rinkai apimties kriterijus, kuris kiekvienais metais gali būti skirtingas, tačiau nevertinamas ūkio subjekto veiklos patikrinimo metu, kai pildomas kontrolinis klausimynas, taip pat nėra fiksuojamas, kai išduodamas dauginamosios medžiagos tiekėjo pažymėjimas.

3) Grūdus superkančių ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimą atlieka regioninių skyrių padaliniai. Tarnybos atstovų teigimu, Augalininkystės produktų kokybės tyrimų laboratorija (skyrius) patikrina regioninių skyrių ataskaitas, jei reikia, jas koreguoja, įvertina papildomą 3 kriterijų ir rengia bendrą visų grūdus superkančių ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo ataskaitą, kuria vadovaujasi tiek Augalininkystės produktų kokybės tyrimų laboratorija (skyrius), tiek regioniniai skyriai suvedant ūkio subjektų rizikos balus į informacinę sistemą VATIS, rengiant ateinančių metų Grūdus superkančių ūkio subjektų patikrinimų planą. Korupcijos rizikos analizės atlikimo metu pagal pateiktas ataskaitas matyti, kad šioje srityje ūkio subjektų veiklos rizika buvo skaičiuota tik pagal vieną kriterijų, t. y. superkamų grūdų rūšių kiekį, tačiau nei vienam ūkio subjektui neskirti balai pagal likusius penkis teisiniame reglamentavime nustatytus kriterijus, kurie yra vertinami jeigu gauta skundų, atlikti tyrimai, nustatyti pažeidimai, įpareigojimai ar pan.¹⁸. Manytina, kad ūkio subjektų rizikos vertinimas, kuris praktiniuose procesuose atliekamas tik pagal vieną kriterijų, kelia abejonių dėl ūkio subjektų veiklos identifikavimo ir realaus rizikingumo lygio nustatymo.

4) Dauginamosios medžiagos tiekėjų veiklos rizikos vertinimą atlieka regioninių skyrių padaliniai. Dauginamosios medžiagos tiekėjų rizikos vertinimas vykdomas pagal 10 vertinimo

¹⁸ Kriterijai: 1) gauta skundų ir pranešimų žodžiu; 2) gauta skundų ir pranešimų raštu; 3) gauta grūdų ėminių arbitražiniams tyrimams; 4) neatitikčių kiekis, kurios pašalintos; 5) neatitikčių kiekis, kurios nepašalintos.

kriterijų¹⁹. Tarnybos atstovų teigimu, regioniniai skyriai vertina 1, 2, 4, 5 kriterijus, išskyrus 3 kriterijų. 4, 5 kriterijus regioniniai skyriai vertina pagal einamaisiais metais atliktų patikrinimo aktų rezultatus. Jei nebuvo skundų, pranešimų, pastabų, neatitiktųjų patikrinimų aktuose žymima „0“, o jei buvo skundų, pranešimų, pastabų, rastos patikrinimų metu neatitiktys – pažymima atitinkamu kriterijaus įvertinimo balu. Įvertinus dokumentus matyti, kad Šiaulių regioninis skyrius 2019 m. atlikto 162 dauginamosios medžiagos tiekėjų rizikos vertinimus iš kurių tik dviem ūkio subjektams buvo nustatytas didelis veiklos rizikingumo lygis, keturiems – vidutinis veiklos rizikingumo lygis ir likusiems – mažas veiklos rizikingumo lygis. Nors dauginamosios medžiagos tiekėjų veiklos rizikai įvertinti yra skirta 10 kriterijų, visi ūkio subjektai buvo įvertinti balais tik pagal 6 kriterijų „dauginamosios medžiagos siuntų tiekimo rinkai apimtys per metus“, pagal kurią visų ūkio subjektų veiklos rizika buvo įvertinta 10 balų. Atkreiptas dėmesys, kad didžioji dalis ūkio subjektų iš viso nebuvo vertinti pagal kai kuriuos teisiniame reglamentavime įtvirtintus kriterijus:

138 ūkio subjektai nevertinti tik pagal 1 kriterijų „Dauginamosios medžiagos dauginimas“;

Visi 162 ūkio subjektai nevertinti pagal 2 kriterijų „Dauginamosios medžiagos aprobavimas, kai aprobavimą atlieka oficialus aprobuotojas“;

137 ūkio subjektai nevertinti pagal 3 kriterijų „Dauginamosios medžiagos fasavimas“;

132 ūkio subjektai nevertinti pagal 4 kriterijų „Dauginamosios medžiagos perfasavimas“;

144 ūkio subjektai nevertinti pagal 5 kriterijų „Dauginamosios medžiagos sertifikavimas, kai mėginį paėmė oficialusis ar įgaliotasis bandinių ėmėjas“;

143 ūkio subjektai nevertinti pagal 7 kriterijų „Dauginamosios medžiagos rinka“;

Visi 162 ūkio subjektai nevertinti pagal 8 kriterijų „Dauginamosios medžiagos įvežimas iš ne ES šalių“;

Pasak Tarnybos atstovų, rizikos vertinimui didelę reikšmę turi gauti skundai, pranešimai, taikyta atsakomybė, tačiau atkreiptas dėmesys, kad Šiaulių regioninis skyrius 2019 m. visi 162 ūkio subjektai buvo nevertinti pagal 9 kriterijų „Informacija apie galimai daromus teisės aktų pažeidimus, remiantis gautais pranešimais, skundais ir kita pateikta informacija“);

161 ūkio subjektas nevertintas pagal 10 kriterijų „Paskutinio Dauginamosios medžiagos tiekimo rinkai patikrinimo rezultatai“.

Tai reiškia, kad iš teisės aktuose nustatytų dešimties vertinimo kriterijų keturi kriterijai (2, 8, 9, ir 10) yra faktiškai nenaudojami, penki kriterijai (1, 3, 4, 5 ir 7) naudojami epizodiškai ir tik visų ūkio subjektų veikla įvertinta pagal vieną (6) kriterijų, yra sprendžiama apie tokios veiklos rizikingumo lygį²⁰.

¹⁹ Prieiga internete:

http://www.vatzum.lt/uploads/documents/dauginamoji_medziaga/teises_aktai/19_554_1.pdf;

http://www.vatzum.lt/uploads/documents/dauginamoji_medziaga/teises_aktai/20160111_7.pdf;

http://www.vatzum.lt/uploads/documents/dauginamoji_medziaga/teises_aktai/20151127735.pdf.

²⁰ Dauginamosios medžiagos tiekimo rinkai kontrolės tvarkos apraše nustatyti vertinimo kriterijai pagal kuriuos 2019 m. Šiaulių regioniniame skyriuje balais neįvertintas nei vienas ūkio subjektas:

2 kriterijus – dauginamosios medžiagos aprobavimas, kai aprobavimą atlieka oficialus aprobuotojas;

5 kriterijus – dauginamosios medžiagos sertifikavimas, kai mėginį paėmė oficialusis ar įgaliotasis bandinių ėmėjas;

Panevėžio regioninio skyriaus 2019 m. lentelėje nurodyta, kad buvo atlikta 140 dauginamosios medžiagos tiekėjų rizikos vertinimų, iš kurių tik dviem ūkio subjektams nustatytas didelis veiklos rizikingumo lygis, o likusiems – mažas veiklos rizikingumo lygis. Įvertinus Panevėžio regiono skyriaus dokumentus nustatyta, kad ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo metu praktiškai yra nenaudojami devyni kriterijai²¹.

Telšių regioninio skyriaus 2019 m. lentelėje nurodyta, kad buvo atlikti 48 dauginamosios medžiagos tiekėjų veiklos rizikos vertinimai, iš kurių tik vienam ūkio subjektui nustatytas vidutinis veiklos rizikingumo lygis, o likusiems – mažas veiklos rizikingumo lygis. Visų lentelėje nurodytų ūkio subjektų veiklos įvertinti balais pagal šeštą kriterijų, o pagal šešis vertinimo kriterijus nei vienam subjektui iš viso neskirti balai²².

Apibendrinus informaciją matyti, kad vertintose veiklos srityse dauguma teisiniame reglamentavime nustatytų ūkio subjektų veiklos vertinimo kriterijų, vertinant ūkio subjektų veiklą, praktiškai yra nenaudojami arba naudojami labai retai, todėl rizikingumo lygio apskaičiavimo praktika neleidžia įvertinti realios padėties.

Taip pat, korupcijos riziką kelia pildomi veiklos rizikos vertinimo dokumentai ir lentelės, pildomos naudojantis „Microsoft Excel“, „Microsoft Word“ programomis, kurias be atsekamumo galima bet kada koreguoti ar ištrinti, todėl dėl galimų nesąžiningų specialistų veiksmų, ūkio subjektų veiklos riziką įvertinus neteisingai, galimos situacijos, kai tam tikrų ūkio subjektų priežiūra bus vykdoma nepagrįstai, arba priešingai, t. y. dirbtinai sumažinus rizikos lygį ūkio subjektų veiklos priežiūra tinkamai nebus vykdoma. Turint omenyje, ūkio subjektų gausą ir regionuose esamus ribotus žmogiškuosius išteklius, didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas aiškiam ūkio subjektų rizikos vertinimo procesui, jo modernizavimui, nes, priešingu atveju, Tarnybos vykdoma ūkio subjektų veiklos priežiūra, gali būti ne tik per didelė našta verslui, bet ir sudaryti korupcijos pasireiškimo tikimybę.

Įvertinus šias aplinkybes siūlytina:

8 kriterijus – dauginamosios medžiagos įvežimas iš ES šalių;

9 kriterijus – informacija apie galimai daromus teisės aktų pažeidimus, remiantis gautais pranešimais;

10 kriterijus – paskutinio dauginamosios medžiagos tiekimo rinkai patikrinimo rezultatai.

²¹ 103 ūkio subjektai nevertinti pagal 1 kriterijų;

139 ūkio subjektai nevertinti pagal 2 kriterijų;

113 ūkio subjektai nevertinti pagal 3 kriterijų;

137 ūkio subjektai nevertinti pagal 4 kriterijų;

144 ūkio subjektai nevertinti pagal 5 kriterijų;

126 ūkio subjektai nevertinti pagal 7 kriterijų;

138 ūkio subjektai nevertinti pagal 8 kriterijų;

139 ūkio subjektai nevertinti pagal 9 kriterijų;

138 ūkio subjektai nevertinti pagal 10 kriterijų.

²² Dauginamosios medžiagos tiekimo rinkai kontrolės tvarkos apraše nustatyti ūkio subjektų vertinimo kriterijai:

1 kriterijus – dauginamosios medžiagos dauginimas;

2 kriterijus – dauginamosios medžiagos aprobavimas, kai aprobavimą atlieka oficialus aprobuotojas;

5 kriterijus – dauginamosios medžiagos sertifikavimas, kai mėginį paėmė oficialusis ar įgaliotasis bandinių ėmėjas;

8 kriterijus – dauginamosios medžiagos įvežimas iš ES šalių;

9 kriterijus – informacija apie galimai daromus teisės aktų pažeidimus, remiantis gautais pranešimais;

10 kriterijus – paskutinio dauginamosios medžiagos tiekimo rinkai patikrinimo rezultatai.

- ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo teisiniame reglamentavime pagal klausimynus nustatyti aktualius, realiai išmatuojamus ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo kriterijus, leidžiančius įvertinti atskirų veiklos rūšių pavojingumą ir tinkamai nustatyti veiklos rizikingumo lygį. Taip pat vykdyti ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo proceso vidaus kontrolę.

2.2. Nustatyti atvejai, kai nebuvo tinkamai atsižvelgta į gautą informaciją dėl atskirų ūkio subjektų veiklos, kuri turėjo reikšmingos įtakos inicijuoti ir atlikti jų veiklos patikrinimus.

Išanalizavus atsitiktinės atrankos būdu pasirinkus patikrinimus nustatyta, kad regioninių skyrių specialistai patikrinimų metu iš ūkio subjektų gauna dokumentus, kuriose nurodyta informacija yra reikšminga patikrinimų planavimo, neplaninių patikrinimų inicijavimo ir ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo metu. Nustatyta, kad Tarnyboje, siekiant įvertinti riziką keliančius ūkio subjektus, nepakankamai analizuojama patikrinimų metu, taip pat iš kitų institucijų gauta informacija, pagal kurią galima identifikuoti ūkio subjektus, kurių veikla kelia riziką saugomoms vertybėms. Pavyzdžiui:

- Šiaulių regioninio skyriaus specialistai 2018 m. atliko UAB „Alsa“ veiklos patikrinimą augalų apsaugos produktų priežiūros srityje (2018 m. rugpjūčio 23 d. patikrinimo aktas Nr. 14PAT-299). Patikrinimo metu ūkio subjekto atstovas specialistams pateikė ūkio subjektų, įsigijusių žieminio rapso sėklą, beicuotą Lietuvoje neregistruota priemone „Modesto 480FS“, kurios prekyba ir naudojimas draudžiamas, sąrašą. Pastebėta, kad gauta informacija dėl ūkio subjektų, įsigijusių produktus, kurių naudojimas Lietuvoje draudžiamas, nevertinta, nes sąrašė nurodytų ūkio subjektų: Aušros ŽŪB, taip pat ūkininko (*žinomi duomenys*), veikla Tarnybos specialistų nebuvo tikrinta. Lieka neaišku kaip buvo įsitikinta, kad minėti ūkio subjektai, iš UAB „Alsa“ įsigiję žieminio rapso sėklos, beicuotos Lietuvoje neregistruota priemone, jos nenaudojo praktinėje veikloje.

- Telšių regioninio skyriaus specialistai 2019 m. atliko UAB „Alsa“ veiklos patikrinimą augalų apsaugos produktų priežiūros srityje (2019 m. liepos 10 d. patikrinimo aktas Nr. 19PAT-60). Patikrinimo metu buvo priimtas sprendimas, kad pradėjus augalų apsaugos produkto „Regent“ laboratorinį tyrimą jį draudžiama platinti. Po patikrinimo UAB „Alsa“ atstovai pateikė sąskaitas-faktūras, kuriose buvo nurodyti ūkio subjektai, įsigiję „Regent“ produkto. Tarnybos atstovų teigimu, įmonėms – UAB „Alsa“, UAB „Agrosfera“, UAB „Audrutis ir partneriai“, UAB „Agrobosas“, el. paštu buvo išsiųsta informacija. Gavus tyrimų rezultatus, šioms įmonėms buvo išsiųstas Tarnybos direktoriaus 2020 m. kovo 6 d. raštas Nr. 1S-273, kuriuo informuota, kad Tarnyba išsiuntė produktą pakartotiniam tyrimui į akredituotą laboratoriją. Korupcijos rizikos analizės metu atkreiptas dėmesys, kad kol buvo tiriamas uždraustas platinti produktas su jį įsigijusiais ūkio subjektais vyko susirašinėjimas, todėl neaišku kaip buvo vykdoma kontrolė, kad visi priemonę įsigiję ūkio subjektai realiai laikytųsi Tarnybos nustatyto draudimo platinti tiriamą produktą. Be to, atkreiptas dėmesys, kad tiek 2018 m., tiek 2019 m. patikrinimų metu buvo gauta informacija, kad augalų apsaugos

produktus ne kartą įsigijo ta pati UAB „Audrutis ir partneriai“, tačiau reaguojant į aplinkybes dėl draudimo platinti produktą, įmonė, vykdanči veiklą Pasvalyje, 2019 m. nebuvo tikrinta. Taip pat minėta įmonė nebuvo įtraukta į Tarnybos 2019 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. A1-82, patvirtintą 2019 m. augalų apsaugos produktų patikrinimų planą, nors turėjo rizikos veiklos požymių, nes vadybininkui (*žinomi duomenys*) paskutinio patikrinimo metu (2018-08-30 Nr.PAT-126) buvo paskirta administracinė nuobauda už Lietuvos Respublikos neregistruotu beicu beicuotos rapsų sėklos pardavimą, kuri teismo ginčo metu nors ir buvo panaikinta, tačiau suponavo apie galimą veiklos rizikingumą²³.

- Tarnyba 2019 m. sausio 17 d. gavo Panevėžio apygardos prokuratūros 2-ojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus prokuroro nutarimą ikiteisminio tyrimo byloje Nr. (*duomenys žinomi*) dėl administracinės atsakomybės taikymo asmenims. Ikiteisminio tyrimo metu atlikus procesinius veiksmus buvo nustatyta, kad (*žinomi duomenys*), dirbantis AB „Kauno grūdai“ agronomu-konsultantu, būdamas UAB „Audrutis ir partneriai“, vieninteliu akcininku, laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2017 m. liepos 10 d., apgaulingai tvarkė buhalterinę apskaitą, iš Lenkijos, Latvijos ir Kinijos liaudies Respublikos įsigijo augalų apsaugos produktų, kurių didžioji dalis Lietuvoje neregistruoti, uždrausti prekiauti, ir juos realizavo fiziniams bei juridiniams asmenims. Taip pat, ikiteisminio tyrimo metu pas (*žinomi duomenys*) ir ūkininką (*žinomi duomenys*) buvo rasta ir paimta augalų apsaugos produktų, kurie nebuvo skirti Lietuvos rinkai. Prokuroro nutarime nurodyti apklausti ūkininkai, kurie įsigijo, naudojo ir laikė augalų apsaugos produktus.

Korupcijos rizikos analizės metu nustatyta, kad Tarnybos specialistai tris asmenis nubaudė administracine tvarka už ANK 342 str. 1 d. pažeidimus, tačiau išsamiai neanalizavo nutarime nurodytų duomenų dėl kitų riziką keliančių ūkio subjektų identifikavimo, ką įrodo tai, kad nuo 2019 m. UAB „Audrutis ir partneriai“ planinis patikrinimas atliktas po metų, t. y. 2020-11-13. Taip pat Tarnybos specialistų nebuvo tikrintas ir ūkininkas (*žinomi duomenys*) Tarnybos atstovų teigimu, gavus nutarimą, patikrinimai nebuvo atliekami, nes tai neturėjo prasmės – pažeidimai buvo padaryti seniai, nelegalūs produktai buvo paimti iš pažeidėjų ir saugomi policijoje. Vertinant analizuotas aplinkybes antikorupciniu požiūriu kyla klausimas, kodėl Panevėžio skyriui iki prokuroro nutarimo gavimo dienos nebuvo žinoma apie 2017 m. UAB „Audrutis ir partneriai“ pradėtą ikiteisminį tyrimą, susijusį su augalų apsaugos produktų galimai neteisėtu laikymu ir platinimu. Taip pat, kodėl nebuvo visapusiškai reaguota į gautą informaciją apie visų nutarime minimų ūkio subjektų galimai rizikingą

²³ Iš Panevėžio apylinkės teismo nutarimo administracinio nusižengimo byloje Nr. II-3-1046/2019 matyti, kad Teismas panaikino Tarnybos nutarimą dėl ANK 342 str. 3 d. nusižengimo padarymo, nes byloje nebuvo surinkta pakankamai tiesioginių ir neabejotinų (*žinomi duomenys*) kaltę dėl administracinio nusižengimo pagrindžiančių įrodymų, t. y., kad UAB „Audrutis ir partneriai“, atstovaujama (*žinomi duomenys*), įsigijo draudžiamu beicu beicuotas žemės rapsų sėklų „Visby“ iš UAB „Audrutis ir partneriai“. Tačiau bylos aplinkybės patvirtina 2018 m. riziką keliančią įmonės veiklą, nes vis tik teismo proceso metu buvo patvirtinta, kad 2018 m. rugpjūčio 8 d. buvo pirkti 100 vnt. maišų minėtos rapsų sėklos, o 2018 m. rugpjūčio 17 d. – 1 vnt., kurias ūkio subjektas neva per tris savaites nuo įsigijimo pardavė savo klientams. Be to, detalesnių sėklos panaudojimo duomenų neatskleidė nurodydamas, kad tai įmonės komercinė paslaptis. Prieiga internete: <https://e-teismai.lt/byla/196259471093936/II-3-1046/2019>

veiklą²⁴. Šios aplinkybės svarstybinos, nes UAB „Audrutis ir partneriai“ direktorius (*žinomi duomenys*) yra artimas asmuo vienintelio akcininko (*žinomi duomenys*), dirbančio AB „Kauno grūdai“ filiale, kuri tikrina Panevėžio regioninio skyriaus specialistai. Taip pat UAB „Audrutis ir partneriai“ vienintelis akcininkas yra buvęs Tarnybos darbuotojas (iki 2004 m.).

Manytina, kad Tarnyboje neskiriamas pakankamas dėmesys ir neanalizuojama iš kitų institucijų bei patikrinimų metu gauta reikšminga informacija apie galimai netinkamą ūkio subjektų veiklą, todėl, kuriant korupcijai atsparią aplinką ir siekiant nustatyti aktualiausią rizikingą ūkio subjektų veiklą, tikslinga išsamiai vertinti patikrinimų metu ir iš kitų institucijų gaunamą reikšmingą informaciją apie įmonių veiklą.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, siūlytina:

- siekiant išvengti Tarnybos vykdomų patikrinimų ir jų metu gautos informacijos vertinimo fragmentiškumo, aktyviau bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis, nustatyti tvarką kaip turi būti analizuojama ir vertinama iš skirtingų padalinių patikrinimų metu gauta reikšminga informacija apie galimai rizikingą ūkio subjektų veiklą bei gavus reikšmingą informaciją priimti sprendimus dėl neplaninių ir planinių patikrinimų inicijavimo.

2.3. Pernelyg platūs regioninių padalinių vadovų įgaliojimai. Kai patikrinimus atlieka vienas darbuotojas netaikomos papildomos skaidrumą užtikrinančios priemonės (patikrinimo eigos fiksavimas, vadovo informavimas apie patikrinimo rezultatus neišvykus iš patikrinimo vietos ir pan.), taip pat tarp struktūrinių padalinių neišnaudojamos galimybės rotuoti specialistus.

Ūkio subjektų veiklos priežiūros taisyklių 12 ir 13 p. numato, kad Tarnybos specialistai ūkio subjektų veiklą tikrina turėdami pavedimą dėl patikrinimo atlikimo (toliau – Pavedimas). Specialistui Pavedimą atlikti ūkio subjekto veiklos tikrinimą pasirašo tiesioginis vadovas, o jeigu patikrinimą atlieka struktūrinio padalinio vadovas, Pavedimą pasirašo Tarnybos direktorius ar jo pavaduotojas. Pagal Tarnybos direktoriaus 2018 m. gruodžio 17 d. įsakymo Nr. A1-778 2.2. p. tais atvejais, kai Tarnybos direktorius priima sprendimą ir pasirašo Pavedimą atlikti patikrinimą, dokumento projektą rengia struktūrinio padalinio vadovas.

Atlikdami korupcijos rizikos analizę vertinome, ar ūkio subjektų patikrinimų skirstymas, Pavedimų rengimas nesudaro korupcijos rizikos sąlygų, kai patikrinimai tendencingai gali būti skirstomi tam tikriems specialistams.

2.3.1. Pernelyg platūs regioninių padalinių vadovų įgaliojimai pavedant atlikti ūkio subjektų veiklos patikrinimus.

Nustatyta, kad padalinio vadovas patikrinimo atlikimui specialistą skiria įvertinęs jo kompetenciją, turimą darbo patirtį ir darbo krūvį. Į sudėtingesnius planinius ar neplaninius

²⁴ Panevėžio regioninio skyriaus vedėjo el. paštu 2020-11-17 pateikta informacija, kad dėl ūkininko (*žinomi duomenys*) veikla netikrinta, o UAB „Audrutis ir partneriai“ veikla netikrinta nuo 2019 m. iki 2020 m. pabaigos. Šiaulių regioninio skyriaus vedėjo el. paštu 2020-12-07 pateikta informacija

patikrinimus, kai yra gauti skundai, pranešimai, turgaviečių, stambių ūkio subjektų veiklos patikrinimus, važiuoja mažiausiai du specialistai, o kas atliks patikrinimą yra sprendžiama pagal tuo metu regioniniame skyriuje esamą padėtį.

Direktorius pasirašomus Pavedimų projektus rengia regioninio skyriaus vedėjas, nurodydamas, kad jis atliks patikrinimą vienas arba kartu su kitu specialistu, todėl regioninio skyriaus vedėjas gali nuspręsti, kuriuos ūkio subjektus tikrins jis pat. Pažymėtina, kad nors Tarnybos atstovų teigimu, rengdamas pavedimo projektą struktūrinio padalinio darbuotojas atlieka tik techninį darbą (suformuoja pavedimo projektą), o pavedimą tvirtina, t. y. priima sprendimą dėl patikrinimo atlikimo Tarnybos direktorius, tačiau informacijos apie atvejus, kad nebūtų pritarta projekte nurodyto darbuotojo dalyvavimui atliekant patikrinimą, analizuojamu laikotarpiu nebuvo.

Pasirinktinai įvertinus 2019 m. regioninių skyrių vadovų ir specialistų atliktų patikrinimų sritis matyti, kad:

- Šiaulių regioninio skyriaus vedėjas atliko 18 ūkio subjektų veiklos patikrinimų grūdų analizatorių priežiūros srityje;

- Telšių regioninio skyriaus vedėja atliko 130 ūkio subjektų veiklos patikrinimų fitosanitarijos priežiūros srityje;

- Panevėžio regioninio skyriaus vedėjas atliko 118 ūkio subjektų veiklos patikrinimus, iš kurių 77 patikrinimai buvo atlikti augalų apsaugos produktų ir tręšiamų produktų priežiūros srityse, 20 patikrinimų grūdų analizatorių priežiūros srityje ir 21 veiklos patikrinimas kitose srityse;

- Panevėžio regioninio skyriaus specialistė (*žinomi duomenys*) atliko 187 ūkio subjektų veiklos patikrinimus, iš kurių 166 patikrinimai buvo atlikti augalų apsaugos produktų priežiūros srityje, 21 21 veiklos patikrinimas kitose srityse;

- Panevėžio regioninio skyriaus specialistas (*žinomi duomenys*) atliko 229 ūkio subjektų veiklos patikrinimus fitosanitarijos priežiūros srityje.

Telšių regioniniame skyriuje yra 3 darbuotojai. Padalinio vedėja nurodė, kad ji pati rengia Tarnybos direktoriaus tvirtinamų Pavedimų projektus dėl Telšių regione ūkio subjektų veiklos patikrinimų. Taip pat ji, kaip padalinio vadovė, priima sprendimus, kuris specialistas atliks patikrinimą, nes specialistai yra pasiskirstę patikrinimus pagal veiklos sritis. Dėl ribotų žmogiškųjų išteklių specialistai turi pagrindinę veiklos sritį ir kelias kitas veiklos sritis, kad esant būtinumui galėtų pakeisti vienas kitą²⁵.

Vertintuose padaliniuose skiriasi ne tik vadovų ir specialistų tikrintos ūkio subjektų priežiūros veiklos sritys, bet ir patikrinimų skaičius. Nors Panevėžio ir Šiaulių regioninių skyriaus specialistų bei ūkio subjektų veiklos patikrinimų skaičius panašus (2019 m. Šiaulių regioninis skyrius atliko 870 ūkio subjektų veiklos patikrinimų, Panevėžio regioninis skyrius – 792), tačiau akivaizdžiai skiriasi Tarnybos direktoriaus sprendimai dėl Pavedimų davimo regioninių skyrių vadovams.

²⁵ Telšių regioninio skyriaus vedėjos el. paštu 2020-11-26 teikta informacija.

Daugiausia patikrinimų atliko Telšių regioninio skyriaus vedėja fitosanitarijos srityje, kai tuo tarpu, Panevėžio regioninio skyriaus vedėjas daugiausia patikrinimų atliko augalų apsaugos produktų srityje, ir neaišku kokiais kriterijais remiantis buvo pavesta jam tikrinti kitas ūkio subjektų veiklos sritis.

Skirtingas padalinių vadovų patikrinimų skaičius galimai yra susijęs su tuo, kad:

- padalinių vadovai kuruoja skirtingas veiklos sritis, taip pat atlieka administracinį darbą ir esant būtinybei dėl žmogiškųjų išteklių trūkumo gali atlikti patikrinimą;
- taikoma praktika, kad Pavedimo projektus, kuriuos pasirašo ir tvirtina Tarnybos direktorius, rengia pats patikrinimą atliekantis padalinio vadovas, kuriam yra geriausiai žinoma struktūrinio padalinio informacija, susijusi su regiono ūkio subjektų veikla. Dėl šių aplinkybių struktūrinio padalinio vadovas, rengdamas Pavedimo projektą, visada gali pasinaudoti diskrecijos teise, pasirinkti atlikti ar neatlikti tam tikro ūkio subjekto patikrinimą.

Sutiktina, kad specialistų tikrinamos ūkio subjektų veiklos sritys yra skirtingo sudėtingumo, reikalaujančios specialių žinių, tačiau vadovams suteikta galimybė be aiškių kriterijų savo nuožiūra patiems pasirinkti atlikti patikrinimą, rengti Pavedimo projektą, taip pat neautomatizuota patikrinimų skirstymo tvarka antikorupciniu požiūriu vertintina neigiamai, nes galimi susitarimai skirstant patikrinimus pavaldiems asmenims. Be to, korupcijos analizės metu nenustatyta atvejų, kad Tarnybos direktorius nebūtų pritaręs padalinio vadovo rengtame projekte nurodyto darbuotojo dalyvavimui atliekant patikrinimą.

2.3.2. Korupcijos rizika, kai patikrinimus atlieka vienas darbuotojas ir netaikomos papildomos skaidrumą užtikrinančios priemonės bei specialistų rotacija tarp struktūrinių padalinių.

Nustatyta, kad Ūkio subjektų veiklos priežiūros taisyklių 14 punkte yra įtvirtintas rotacijos principas, kad esant galimybei atlikti ūkio subjekto veiklos patikrinimą pavedama ne tam pačiam specialistui, kuris atliko paskutinį to paties ūkio subjekto veiklos patikrinimą. Tačiau susipažinus su pateiktais dokumentais matyti, kad nevengiama situacijų, kai tie patys specialistai kelerius metus iš eilės tikrina tuos pačius ūkio subjektus, prižiūri ir kontroliuoja, ar jų vykdoma veikla atitinka teisės aktuose nustatytus reikalavimus, bendrauja su tais pačiais ūkio subjektų atstovais bei esant poreikiui teikia jiems konsultacijas.

Pavyzdžiui, Šiaulių regioninio skyriaus vyresnioji specialistė (*žinomi duomenys*) 2018–2020 m. atliko keturis ūkininko (*žinomi duomenys*) patikrinimus: 2018 m. lapkričio 26 d. atliko fitosanitarinį patikrinimą sandėlyje ir laukuose (2018-11-26 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-532); 2020 m. birželio 22 d. atliko vizualią lauko apžiūrą (2020-06-22 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-3051); 2020 m. lapkričio 24 d. atliko fitosanitarinį patikrinimą sandėlyje (2020-11-24 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-8048); 2020 m. gruodžio 11 d. atliko augintojo, tiekiančio rinkai sėklines ir maistines bulves

patikrinimą ir fitosanitarinį patikrinimą sandėlyje (2020-12-11 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-856). Atlikusi aukščiau paminėtus patikrinimus, pažeidimų nenustatė.

Telšių regiono skyriaus vedėja 2019–2020 m. atliko keturis ūkininko (*žinomi duomenys*) veiklos patikrinimus: 2019 m. liepos 23 d. atliko vizualų sėjomainos laukų patikrinimą ir kenksmingojo organizmo židinio patikrinimą, paėmė bulvių gumbų mėginius (2019-07-23 patikrinimo aktas Nr. 18PAT-116); 2019 m. spalio 16 d. atliko vizualų sandėlio patikrinimą ir kenksmingojo organizmo židinio patikrinimą bei paėmė bulvių gumbų mėginius (2019-10-16 patikrinimo aktas Nr. 18PAT-206); 2020 m. liepos 28 d. atliko vizualų lauko patikrinimą ir augintojo, tiekiančio rinkai sėklines ir maistines bulves, kenksmingojo organizmo židinio patikrinimą (2020-07-28 patikrinimo aktas Nr. 18PAT-4163); 2020 m. spalio 12 d. atliko vizualų sandėlio patikrinimą ir kenksmingojo organizmo židinio patikrinimą (2020-10-12 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-6792). Atlikusi aukščiau paminėtus patikrinimus, pažeidimų nenustatė.

Šiaulių regioninio skyriaus vyresnioji specialistė (*žinomi duomenys*) 2019–2020 m. atliko tris UAB „Žagarės sodai“ medelyno fitosanitarinius patikrinimus ir fitosanitarines stebėsenas dėl kenksmingų organizmų židinio (2019-06-04 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-288; 2019-08-26 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-530; 2020-05-04 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-1715) bei 2020 m. rugpjūčio 21 d. atliko UAB „Žagarės sodai“ medelyno fitosanitarinį patikrinimą (2020-08-21 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-4979). Atlikusi aukščiau paminėtus patikrinimus, pažeidimų nenustatė.

Panevėžio regioninio skyriaus specialistas (*žinomi duomenys*) 2019–2020 m. atliko du ūkininko (*žinomi duomenys*) fitosanitarinius (2019-08-19 patikrinimo aktas Nr. 13PAT-507; 2020-08-14 Nr. PAT-4787). Atlikęs aukščiau paminėtus patikrinimus, pažeidimų nenustatė.

Sutiktina, kad regioniniuose padaliniuose yra riboti žmogiškieji ištekliai, kai kuriuose padaliniuose dirba tik 3-4 specialistai, įskaitant regioninio skyriaus vedėją. Tačiau laikomės nuomonės, kad situacijos, kai kelerius metus iš eilės tie patys specialistai atlieka tų pačių ūkio subjektų veiklos patikrinimus, kurių metu ūkio subjektus atstovauja tie patys asmenys, nėra atsparios korupcijai, nes tikrinančių darbuotojų pildomi patikrinimo aktai yra be aprašomosios dalies, klausimynuose tik formaliai atžymimi tam tikri teiginiai, nepridedamos tikrintų dokumentų kopijos, fotonuotraukos, todėl kyla subjektyvaus vertinimo rizika, kai po tam tikro laiko nesant galimybės nustatyti patikrinimo dieną buvusios padėties tendencingai gali būti nefiksuojami teisės aktų pažeidimai. Tokią išvadą iš dalies suponuoja ir tai, kad tokių patikrinimų metu nėra nustatomi jokie pažeidimai.

Esant ribotiems žmogiškiesiems ištekliams antikorupciniu požiūriu būtina planuoti ir taikyti specialistų rotaciją tarp teritorinių padalinių. Korupcijos riziką mažintų informacinės sistemos sukūrimas ir galimybė automatizuotu būdu patikrinimus eilės tvarka paskirti atlikti reikalavimus atitinkančiam specialistui. Jei patikrinimus atlieka vienas specialistas, būtina didesnę dėmesį skirti išsamiam ūkio subjektų tikrinamų aplinkybių fiksavimui, „keturių akių“ principo ir papildomų vidaus kontrolės priemonių taikymui, kurių metu būtų pasirinktinai tikrinami atliktų ūkio subjektų patikrinimų dokumentai.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, siūlytina:

- atskirti darbuotojo paskyrimo atlikti patikrinimą tam tikrame ūkio subjekte ir patikrinimo atlikimo funkcijas: atsisakyti praktikos, kai Tarnybos direktoriaus Pavedimo projektus rengia pats struktūrinio padalinio vadovas nurodydamas, kurį ūkio subjekto patikrinimą jis atliks.

- tais atvejais, kai patikrinimus atlieka vienas specialistas, taikyti papildomas skaidrumą užtikrinančias priemones: patikrinimo eigą fiksuoti vaizdo ar garso priemonėmis, apie patikrinimo rezultatus teikti informaciją vadovui neišvykus iš patikrinimo vietos, nustatyti dokumentų vizavimą (tvirtinimą) ir pan.;

- planuoti specialistų rotaciją tarp regioninių padalinių, taip pat vengti situacijų, kai tas pats specialistas kelis kartus iš eilės atlieka to paties ūkio subjekto veiklos patikrinimus bei ieškoti galimybių sukurti informacinę sistemą ir automatizuoti specialistų parinkimą planiniams, neplaniniams patikrinimams atlikti.

2.4. Ne visada aiškus ūkio subjektų veiklos patikrinimo pagrindas, neužtikrintas visų ūkio subjektų veiklos patikrinimo pagrindo dokumentų atsekamumas.

Pagal Ūkio subjektų veiklos priežiūros taisyklių 13 p. nuostatas pavedimą atlikti ūkio subjektų veiklos patikrinimą žodžiu gali duoti Tarnybos direktorius, jo pavaduotojas ar kitas juos pavaduojantis asmuo, o struktūrinio padalinio vedėjas ar specialistas surašo pažymą dėl nurodymo atlikti patikrinimą, kuri saugoma kartu su patikrinimo dokumentais. Tarnybos atstovų teigimu, teisė duoti žodinius pavedimus yra suteikta, tik Tarnybos direktoriui ar kitam jį pavaduojančiam asmeniui, tačiau ši išimtinė nuostata praktikoje nebuvo taikoma. Antikorupcinio požiūriu vertinant šią išimtį matyti, kad ji teisiniame reglamentavime nedetalizuota, todėl neaišku, kokiais atvejais gali būti taikomos išimtys, kai aukščiausias pareigas užimantys asmenys gali duoti žodinius pavedimus, atlikti tam tikro ūkio subjekto patikrinimą.

Taip pat pastebėta, kad Pavedimuose aiškiai neaprašytas neplaninių patikrinimų pagrindas, o kai kuriuose dokumentuose jis iš viso nenurodytas²⁶. Pasirinktinai vertinant Pavedimus atlikti patikrinimus, kuriuose nenurodytas neplaninio patikrinimo pagrindas, Tarnyba raštu paaiškino, kad negali pateikti 2018 m. rugpjūčio 23 d. pavedimą Nr. A3-428 ir 2019 m. liepos 9 d. pavedimą Nr. A3-401 pagrindžiančių dokumentų, nes duomenys neišsaugoti ir nerasti. Pasak Tarnybos atstovų, įvairūs Tarnyboje gaunami pranešimai, skundai, kita informacija yra registruojami skirtinguose dokumentų valdymo sistemos registruose²⁷, todėl tikėtina, kad 2019 m. liepos 9 d. pavedimas Nr. A3-401 buvo rengtas pagal užslaptintą ir konfidencialią informaciją, o 2018 m. rugpjūčio 23 d. pavedimas

²⁶Tarnybos 2019-02-11 pavedimas atlikti priežiūros veiksmus Nr. A3-31; Tarnybos 2019-05-17 pavedimas atlikti priežiūros veiksmus Nr. A37-303; Tarnybos 2019-11-04 pavedimas atlikti priežiūros veiksmus Nr. A38-1080; Tarnybos 2020-06-18 pavedimas atlikti priežiūros veiksmus Nr. A-3717.

²⁷ Tarnybos 2021-01-08 raštu Nr. 1S-4 pateikta informacija.

Nr. A3-428 rengtas galimai pagal (*žinomi duomenys*) el. paštu vykusi susirašinėjimą su ūkio subjektu. Nurodyta informacija, nepaaiškina nustatytų aplinkybių, juo labiau, kad teisiniame reglamentavime nėra įtvirtintų nuostatų, kuriomis remiantis būtų galima pavedimuose nenurodyti patikrinimo pagrindo dėl išskirtinės ar konfidencialios informacijos.

Manytina, kad neišsamus pavedimo turinys, kai aiškiai nenurodomas Pavedimo atlikti patikrinimą pagrindas, taip pat skirtingose dokumentų valdymo sistemose saugoma pavedimo pagrindą patvirtinanti informacija, visada apsunkina vidaus kontrolę ir procesų atsekamumą, todėl dėl žmogiškojo faktoriaus ar nesąžiningų susitarimų gali sudaryti korupcijos rizikos pasireiškimo tikimybė.

Įvertinus šias aplinkybes, siūlytina:

- teisiniame reglamentavime įtvirtinti nuostatas, kokiais atvejais ūkio subjektų patikrinimai gali būti atliekami pagal žodinį pavedimą,
- išsamiai pildyti pavedimus atlikti priežiūros veiksmus, patikrinimo aktus, prie jų pridėti visus būtinus dokumentus (pranešimus, skundus, el. paštu gautus laiškus ir pan.) ir užtikrinti ūkio subjektų veiklos patikrinimo pagrindo dokumentų išsaugojimą, kad vidaus kontrolės metu būtų galima objektyviai įvertinti pavedimo atlikti patikrinimą inicijavimo pagrįstumą.

2.5. Abstraktūs į klausimynus įtraukti klausimai suteikia galimybę skirtingai juos interpretuoti, tam tikri teiginiai fiksuojami remiantis tikrinamo ūkio subjekto atstovo išsakyta nuomone.

Ūkio subjektų veiklos priežiūros taisyklių 52 p. nustato, kad ūkio subjektų veiklos patikrinimų metu rezultatai yra įforminami patikrinimo akte ir jo prieduose. Už tinkamą planinio ir neplaninio patikrinimo atlikimą ir rezultatų įforminimą atsako tikrinimą atlikęs ir dokumentus surašęs specialistas. Patikrinimo aktas ir jo priedai yra surašomi dviem egzemplioriais iš kurių vienas perduodamas ūkio subjektui.

Susipažinus su dokumentais matyti, kad patikrinimų metu yra surašomas patikrinimo aktas prie kurio pridedami užpildyti tam tikri kontroliniai klausimynai (priedai). Iki 2020 m. patikrinimo aktai ir klausimynai buvo pildomi popierine forma, o šiuo metu ūkio subjektų veiklos patikrinimų dokumentai pildomi ir kaupiami informacinėje sistemoje – VATIS. Tarnybos internetinėje svetainėje yra skelbiamos 26 kontrolinių klausimynų formos, kurias pildant atsakymai yra fiksuojami atžymint teiginius – „Taip“, „Ne“, „Neaktualu“ ir „Pastabos“. Klausimyno gale nurodoma, ar patikrinimo metu imti / neimti mėginiai ir trumpai suformuluojamos patikrinimo išvados.

Korupcijos rizikos analizės metu pastebėta, kad vykdoma ūkio subjektų veiklos priežiūros ir kontrolės sistema nepakankamai orientuota į jautrios valstybei ir visuomenei srities apsaugą, o daugiau nukreipta į proceso palaikymą. Klausimynų užpildymui dažniausiai skiriama viena valanda, juose fiksuojami abstraktus pobūdžio teiginiai, pagal kuriuos vėliau praktiškai negalima nustatyti patikrinimo metu buvusios padėties. Regioniniuose padaliniuose specialistai ne vienodai supranta, kiek informacijos turėtų būti užpildytuose ūkio subjektų veiklos patikrinimų dokumentuose, ypač

klausimynuose. Prie patikrinimo aktų nepridedamos vertintų dokumentų kopijos, išrašai, laikmenos, taip pat nenaudojamos kitos faktinės aplinkybės fiksuojančios techninės priemonės.

Pavyzdžiui, 2017–2019 m. Šiaulių regioninio skyriaus specialisto (*žinomi duomenys*) atlikti trys (*žinomi duomenys*) individualios įmonės patikrinimai augalų apsaugos produktų srityje:

- 2017 m. spalio 27 d. atliktas patikrinimas dėl augalų apsaugos produktų saugojimo (2017-10-27 patikrinimo aktas Nr. 33 PAT-270);
- 2018 m. balandžio 11 d. atliktas patikrinimas dėl augalų apsaugos produktų tiekimo rinkai (2018-04-11 patikrinimo aktas Nr. 33 PAT-36);
- 2019 m. vasario 27 d. atliktas patikrinimas dėl augalų apsaugos produktų tiekimo rinkai (2019-02-27 patikrinimo aktas Nr. 33 PAT-36). Patikrinimų metu pažeidimų nenustatyta.

Iš visų paminėtų specialisto (*žinomi duomenys*) užpildytų klausimynų dėl (*žinomi duomenys*) individualios įmonės patikrinimų negalima įvertinti, kokios augalų apsaugos priemonės buvo apžiūrėtos, koks kiekis buvo rastas ir kokius apskaitos dokumentus specialistui patikrinimo metu pateikė ūkio subjektas. Todėl neaišku, ar šių patikrinimų metu buvo tinkamai įvertinta (*žinomi duomenys*) individualios įmonės veiklos galima rizika, nes pagal teismų informacinės sistemos duomenis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-305-519/2017 vyko teisminiai procesai dėl įmonės apgaulingos apskaitos tvarkymo įvežus ir prekiavus Lietuvoje neregistruotais augalų apsaugos produktais²⁸.

Vertinant kitų patikrinimų dokumentus pastebėta, kad klausimynuose nefiksuotos konkrečios aplinkybės, todėl neaišku, kokius augalų apsaugos produktus naudojo tikrinti ūkio subjektai, kokių laikotarpių įrašai žurnaluose patikrinti, kokią kiekį produktų buvo įsigiję ūkininkai, kiek kartų buvo atlikti purškimai, taip pat, kiek kartų buvo registruoti pranešimai Paraiškų priėmimo informacinėje sistemoje (toliau – PPIS), ar šie konkretūs duomenys sutapo su žurnaluose užfiksuota informacija ir pan. Taip pat klausimynuose nurodyta, kad tikrinti ūkininkai naudoja purškimo įrangą (purkštuvą), kuriai išduotas galiojantis augalų apsaugos produktų purškimo pažymėjimas, tačiau neaišku, ar ūkininkai neturėjo kitos purškimo technikos, kuri taip pat gali būti naudojama atliekant purškimus, nors jai galimai nėra atlikta teisės aktuose nustatyta patikra.

Pavyzdžiui, Šiaulių regioninio skyriaus specialistas (*žinomi duomenys*) planinio patikrinimo metu, tikrindamas ūkininko (*žinomi duomenys*) veiklą (2019-06-11 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-315), pildė augalų apsaugos produktų naudojimo reikalavimų kontrolinį klausimyną, kuriame detaliam nepaaiškino patikrinto aplinkybių, nenurodė apžiūrėtų apskaitos dokumentų, jų datų, numerių, rastų augalų apsaugos produktų rūšių, tačiau klausimyne tik teigiamai atžymėjo, kad ūkininkas naudoja augalų apsaugos produktus, jie registruoti Lietuvos Respublikoje, produktai įsigyti teisėtai, pildomas augalų apsaugos produktų apskaitos žurnalas, apskaitos įrašai saugomi tris metus, purškimų skaičius atitinka per sezoną nurodytų purškimų skaičių.

²⁸ Prieiga internete: <https://eteismai.lt/byla/10887684337465/1A-305-519/2017>.

Šiaulių regioninio skyriaus specialistas (*žinomi duomenys*) planinio patikrinimo metu, tikrindamas ūkininkų (*žinomi duomenys*) veiklą (2019-04-10 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-139, 2019-09-05 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-551), pildė augalų apsaugos produktų naudojimo reikalavimų kontrolinį klausimyną, kuriame detaliam nepaaiškino patikrinto aplinkybių, nenurodė apžiūrėtų apskaitos dokumentų, jų datų, numerių, rastų augalų apsaugos produktų rūšies, tačiau klausimyne tik teigiamai atžymėjo, kad ūkininkas naudoja augalų apsaugos produktus, jie registruoti Lietuvos Respublikoje, produktai įsigyti teisėtai, pildomas augalų apsaugos produktų apskaitos žurnalas, apskaitos įrašai saugomi tris metus, purškimų skaičius atitinka per sezoną nurodytų purškimų skaičių.

Be to, kai kurių klausimynų turinys užpildytas prieštarinčiai ir nelogiškai, todėl kelia abejones dėl atlikto ūkio subjekto veiklos patikrinimo kokybės ir objektyvumo. Pavyzdžiui, Telšių regioninio skyriaus specialistė (*žinomi duomenys*) planinio patikrinimo metu tikrinimo ūkininko (*žinomi duomenys*) veiklą augalų apsaugos produktų naudojimo srityje (2020-09-28 patikrinimo aktas Nr. PAT-6272). Kontrolinio klausimyno 6 punkte nurodė, kad ūkininkas nenaudoja profesionaliam ir neprofesionaliam naudojimui skirtų augalų apsaugos produktų, tačiau klausimyno 3 punkte teigiamai pažymėjo, kad vis tik ūkininkas naudoja Lietuvos Respublikoje registruotus augalų apsaugos produktus, tvarko jų apskaitos žurnalą (5.1 punktą), jo įrašai saugomi tris metus (5.2 punktą), augalų apsaugos produktai naudojami pagal paskirtį (6.1 punktą). Tarnyba įvertinusi korupcijos rizikos analizės metu nustatytą atvejį, paaiškino, kad tai yra techninė klaida, tačiau ši išvada tikėtina padaryta remiantis specialistės paaiškinimu, todėl iš esmės nekeičia šios dalies siūlymų dėl korupcijos rizikos veiksnių mažinimo.

Atkreiptas dėmesys, kad jau atliekant korupcijos rizikos analizę, ūkio subjektų veiklos patikrinimo dokumentai pradėti pildyti išsamiau, juose nurodyta tikslesnė ir aiškesnė informacija. Pavyzdžiui:

- Šiaulių regioninio skyriaus specialistas (*žinomi duomenys*) planinio patikrinimo metu, tikrindamas ūkininko (*žinomi duomenys*) veiklą (2020-10-23 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-7286), pildė augalų apsaugos produktų naudojimo reikalavimų kontrolinį klausimyną, kurio priede aiškiai nurodė, kad ūkininkas žieminių rapsų auginimui naudojo 45 kg augalų apsaugos produkto „Leopard“, kurio 45 kg įsigyti 2020 m. rugsėjo 9 d. (sąskaita-faktūra RŽJ045432).

- Šiaulių regioninio skyriaus vyriausioji specialistė (*žinomi duomenys*) ir specialistas (*žinomi duomenys*) planinio patikrinimo metu, tikrindami ūkininko (*žinomi duomenys*) veiklą (2020-10-15 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-6969), pildė tręšiamų produktų naudojimo reikalavimų kontrolinį klausimyną, kuriame nurodė, kad pas ūkio subjektą patikrinta: „Amonio sulfatas 120 tonų, įsigytas 20-09-30 Nr. sąsk.KGP0541338; NPK 8-20-30 83 tonų, įsigytas 20-09-11 Nr. sąsk. AKPAV2379“.

Tarnybos atstovų teigimu, ne prie visų kontrolinių klausimynų yra numatytos papildomos lentelės. Lentelių pildymas priklauso nuo tikrinamos veiklos srities specifikos ir jos neturi būti pildomos kiekvieno patikrinimo metu. Kontrolinių klausimynų tikslas yra ne išsamios informacijos apie ūkio subjektą rinkimas, bet atsakymai į kontrolinius klausimus, atspindinčius svarbiausius teisės

aktų reikalavimus, t. y. „nefiksuoti patikrinimo dieną buvusią realią padėtį“, bet aiškiai suformuluoti kontroliniai klausimai, atspindintys teisės aktų reikalavimo laikymąsi. Teigia, kad aprašomoji dalis klausimynuose nėra numatyta, o visi papildomi reikšmingi pastebėjimai prireikus gali būti įrašomi klausimyno dalyje „Papildoma informacija“²⁹.

Analizuoti pavyzdžiai patvirtinta nevienodą klausimynų pildymo praktiką, nes teisiniame reglamentavime nėra nustatyta kontrolinių klausimynų pildymo tvarka, todėl neaišku, kokie klausimyno įrašai yra privalomi ir kokiais dokumentais specialistai turi pagrįsti tikrintas ūkio subjektų veiklos aplinkybes. Be to, antikorpuciniu požiūriu yra abejotini ūkio subjektų veiklos patikrinimai, kurių metu tam tikri teiginiai pagrįsti remiantis tikrinto ūkio subjekto nuomone (pavyzdžiui, klausimyne nenurodomos sąskaitų – faktūrų datos, numeriai, bet tik teigiamai atžymima, kad produktai įsigyti teisėtai ir pan.), nes tai visada gali sąlygoti neobjektyvius patikrinimus ir galimus nesąžiningus susitarimus, kai nefiksuojami tam tikri, su pažeidimų nustatymu susiję duomenys arba fiksuojami tam tikri neteisingi duomenys, siekiant nuslėpti esamus pažeidimus.

Įvertinus šias aplinkybes, siūlytina:

- parengti kontrolinių klausimynų pildymo tvarką, kad būtų vienodai, aiškiai ir tinkamai fiksuojama ūkio subjektų veiklos patikrinimų metu patikrinta informacija ir vykdyti patikrinimų dokumentų vidaus kontrolę.

3. KORUPCIJOS RIZIKA PAŽEIDIMŲ NUSTATYMO IR ADMINISTRACINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKymo SRITYSE

Lietuva turi santykinai didelį žemės ūkio augalininkystės potencialą, todėl įvertinus Tarnybos ataskaitose nurodytus duomenis matyti, kad Tarnyba, įgyvendindama ūkio subjektų veiklos priežiūros funkciją, atlieka patikrinimus įvairiose srityse, tačiau nustato pakankamai mažai pažeidimų. Pavyzdžiui:

- 2017 m. iš viso atlikta 8 634 ūkio subjektų veiklos patikrinimų, kurių metu buvo nustatyti 199 administraciniai teisės pažeidimai;

- 2018 m. iš viso atlikta 8 299 ūkio subjektų veiklos patikrinimai, kurių metu buvo nustatyti 302 administraciniai teisės pažeidimai.

- 2019 m. buvo atlikta 7 436 ūkio subjektų veiklos patikrinimai, kurių metu buvo nustatyti 234 administraciniai teisės pažeidimai³⁰.

²⁹ Tarnybos atstovai paaiškino, kad kontroliniai klausimynai yra rengiami vadovaujantis Kontrolinių klausimynų aprašu, klausimynuose suformuluoti kontroliniai klausimai, atspindintys svarbiausius teisės aktų reikalavimus. Pažymėjo, kad reikalavimai ūkio subjektams yra nustatomi ne Tarnybos, bet aukštesnės galios teisės aktų – ES reglamentų, LR įstatymų, Vyriausybės nutarimų, ŽŪM ir kitų ministerijų įsakymais. Todėl Tarnyba neformuluoja reikalavimų, bet tik perkelia į klausimynus aukštesnės galios teisės aktuose nustatytus reikalavimus, kurie neretai suformuluoti pakankamai abstrakčiai. Tarnybos kontroliniai klausimynai yra derinami su EIMIN.

³⁰ Tarnybos 2021-02-24 raštas Nr. 1S-302.

Tai reiškia, kad 2019 m. Tarnyboje administracinės teisės pažeidimai nustatyti tik 3,15 proc. atliktų patikrinimų metu, nors, pavyzdžiui, viešai publikuojama, kad Tarnybos kontroliuojamoje srityje klesti augalų apsaugos produktų šešėlinė rinka³¹.

Tarnybos atstovų teigimu, nedidelis pažeidimų skaičius yra ne todėl, kad pažeidimai nefiksuoja, bet todėl, kad dauguma Tarnybos kontroliuojamų ūkio subjektų yra ilgalaikiai ir patyrę savo veiklos vykdytojai, gerai susipažinę su teisės aktų reikalavimais ir jų laikosi.

Išanalizavus Tarnybos regioniniuose padaliniuose nustatytus ūkio subjektų veiklos pažeidimus ir administracinės atsakomybės taikymo praktiką, nustatyti šie korupcijos rizikos veiksniai:

3.1. Neišsamus administracinio nusižengimo protokolų turinys, nereglamentuota administracinio nusižengimo bylų nagrinėjimo tvarka, todėl specialistai gali nepagrįstai vilkinti procedūras iki kol sueis patraukino administracinę atsakomybę senaties terminai.

Pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą (toliau – ANK) administraciniu nusižengimu laikoma ANK ir kituose teisės aktuose uždrausta kaltininko padaryta pavojinga veika (veikimas arba neveikimas), už kurią numatyta administracinė nuobauda. Tarnybos specialistai pagal ANK 589 str. surašo protokolus dėl ANK 139, 156, 224 str., 3081 str. 5, 7 d., 312, 337, 338, 341, 342, 505, 507 str. numatytų administracinių nusižengimų.

Tarnybos direktoriaus 2013 m. rugsėjo 13 d. įsakymu Nr. A1-313 Agrochemijos, Augalų dauginamosios medžiagos, Augalų veislių, Fitosanitarijos ir regioninių skyrių bei kai kurių pasienio kontrolės punktų fitosanitarijos postų (skyrių) specialistai yra įgalioti surašyti administracinių nusižengimų protokolus, nagrinėti administracinių nusižengimų bylas. Tarnyba 2020 m. rugsėjo 29 d. rašte Nr. 1S-1256 (9 punktas) nurodė, kad šiuo metu yra rengiamas administracinių nusižengimų protokolų surašymo ir administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo tvarkos aprašo projektas, o Tarnybos direktoriaus 2013 m. rugsėjo 13 d. įsakyme Nr. A1-313 yra nustatyta, kad tas pats specialistas paprastai negali tirti administracinio nusižengimo ir priimti nutarimo administracinio nusižengimo byloje, išskyrus atvejus, kai tai neįmanoma padaryti dėl organizacinių kliūčių, todėl paprastai ūkio subjekto veiklos patikrinimą atlieka, protokolą surašo ir bylą nagrinėja skirtingi to paties padalinio specialistai.

Pastebėta, taikoma skirtinga praktika, kai nuo patikrinimo pradžios ir pažeidimo nustatymo momento, neatlikus jokių papildomų administracinio nusižengimo tyrimo veiksmų, skyrėsi administracinių nusižengimų tyrimų atlikimo terminai. Pavyzdžiui:

³¹ Prieiga internete:

<https://www.delfi.lt/partnerio-turinys/miestai/seselineje-rinkoje-nebaudziami-klesti-falsifikuotu-augalu-apsaugos-produktu-prekeiviai.d?id=84361155>;
<http://valstietis.lt/naujienos/ukininku-zinios/europos-auditoriu-akiratyje-pesticidu-naudojimas/comment-page-1/>

- Panevėžio regioninio skyriaus specialistė (*žinomi duomenys*) 2019 m. liepos 1 d., surašė administracinio nusižengimo protokolą Nr. 19102944691, o ūkininko (*žinomi duomenys*) veikos pažeidimas augalų apsaugos produktų naudojimo reikalavimų srityje buvo nustatytas 2019 m. birželio 18 d. (2019-06-18 patikrinimo aktas Nr. 13PAT-376);

- Telšių regioninio skyriaus vedėja 2020 m. birželio 26 d., surašė administracinio nusižengimo protokolą Nr. 20117901155, o ūkininko (*žinomi duomenys*) veikos pažeidimas augalų apsaugos produktų naudojimo reikalavimų srityje buvo nustatytas 2020 m. gegužės 29 d. (2020-05-29 patikrinimo aktas Nr. PAT-1884);

- Telšių regioninio skyriaus vedėja 2019 m. sausio 16 d. surašė administracinio nusižengimo protokolą Nr. 19099733917, nors (*žinomi duomenys*) pažeidimas buvo nustatytas ir užfiksuotas 2018 m. lapkričio 6 d. patikrinimo metu, t. y. administracinis nusižengimo tyrimas vyko daugiau nei du mėnesius.

Tuo tarpu, kiti, analogiškus pažeidimus padariusių asmenų administracinių nusižengimų tyrimai buvo atlikti ir protokolai surašyti ūkio subjektų veiklos patikrinimo atlikimo ir pažeidimo nustatymo dieną. Pavyzdžiui:

- Telšių regioniniame skyriuje administracinio nusižengimo protokolai Nr. 20110743380, 20115802694, 20115802819, 20115852848, 20116080175, 20116893171 surašyti patikrinimo atlikimo ir pažeidimų nustatymo dieną;

- Šiaulių regioniniame skyriuje administracinio nusižengimo protokolai Nr. 19099456956, 20122967449, 20116979509, 20117397289, 20118190089, 20120738305 surašyti patikrinimo atlikimo ir pažeidimų nustatymo dieną;

- Panevėžio regioniniame skyriuje administracinio nusižengimo protokolai Nr. 20117442226, 20120374390, 20121712903, 20122080219 surašyti patikrinimo atlikimo ir pažeidimų nustatymo dieną.

Atkreiptinas dėmesys, kad nagrinėti administraciniai nusižengimai neišsiskyrė sudėtingumu, juose nebuvo renkami papildomi įrodymai arba atliekami kiti veiksmai. Priešingai, protokolų turinys ne visada išsamus, surašytas formaliai pagal patikrinimų metu pildytų kontrolinių klausimynų duomenis, todėl neaišku, kodėl, esant vienodoms administracinio nusižengimo tyrimo aplinkybėms, buvo skirtingi nusižengimų tyrimų terminai.

Be to, atkreiptinas dėmesys, kad protokolų turinys yra neišsamus, ne visada nurodyta pažeidimo padarymo data, todėl jos negalima sulyginti su Patikrinimo akto informacija. Pasigendama išsamių ir pažeidimą identifikuojančių svarbių aplinkybių, administracinėn atsakomybėn traukiamo asmens paaiškinimo dėl administracinio nusižengimo, taip pat nepridedamos fotonuotraukos bei dokumentai, kurie patvirtintų, kad protokolą surašytas ūkio subjekto įsakymu paskirtam atsakingam

asmeniui, todėl teisminiuose procesuose buvo pripažinta, kad Tarnybos specialistai administracinę atsakomybę taikė netinkamam subjektui³².

Tarnybos atstovų teigimu administracinė nuobauda gali būti paskirta ne vėliau kaip per dvejus metus nuo administracinio nusižengimo padarymo dienos, o trunkamojo administracinio nusižengimo atveju – per dvejus metus nuo jo paaiškėjimo dienos (ANK 39 straipsnis). Mano, kad nėra tikslinga Tarnybos vidaus tvarkoje nustatyti kitų terminų, ar kitos tvarkos, negu jau nustatyta Administracinių nusižengimų kodekse, nors 2020 m. rugsėjo 29 d. rašte Nr. 1S-1256 (9 punktas) Specialiųjų tyrimų tarnybai pateikė informaciją, kad yra rengiamas administracinių nusižengimų protokolų surašymo ir administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo tvarkos aprašo projektas.

Siekiant išvengti korupcijos riziką keliančių situacijų, kai specialistams yra suteikiamos plačios diskrecijos ribos priimant sprendimus, administracinių nusižengimų tyrimų procesai turi būti aiškiai reglamentuoti, taip pat atriboti ūkio subjektų veiklos patikrinimų atlikimo, protokolų surašymo ir bylų nagrinėjo etapai.

Įvertinus šias aplinkybes siūlytina:

- detalizuoti administracinio nusižengimo protokolų surašymo ir administracinio nusižengimo bylų nagrinėjimo tvarką ir taikyti papildomas vidaus kontrolės priemones, kad nebūtų sudaromos sąlygos nepagrįstai vilkinti procedūras iki sueis senaties terminai.

3.2. Nepakankamai diferencijuojami ūkio subjektų veiklos pažeidimai, todėl taikomos sankcijos už administracinius nusižengimus yra neproporcingos ir neveiksmingos.

Korupcijos rizikos analizės metu susipažinus su Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso, Lietuvos Respublikos augalų apsaugos įstatymo nuostatomis atkreiptas dėmesys ne tik į tai, kad Tarnyba ūkio subjektų patikrinimų metu nustato mažai pažeidimų, tačiau ir į tai, kad asmenims taikytos sankcijos ir baudų dydžiai³³ neužtikrina Tarnybos kompetencijai priskirtų pažeidimų prevencijos ir nedaro asmenims veiksmingo ir atgrasančio poveikio. Analizuojant ūkio subjektų veiklos patikrinimų metu nustatytus pažeidimus susidaro įspūdis, kad pažeidėjai labiau suinteresuoti sumokėti baudą, nei laikytis teisės aktų nustatytų reikalavimų³⁴.

Pavyzdžiui, ANK 342 str. numatytos administracinės nuobaudos už augalų apsaugos produktų vežimą, saugojimą, naudojimą nuo 60 iki 120 Eur, tačiau remiantis ANK 610 str., kai asmuo

³² Šiaulių apylinkės teismo nutartimi administracinio nusižengimo byloje Nr. II-5-899/2019 panaikinti Tarnybos vyriausiosios specialistės R. V. 2018 m. spalio 9 d. nutarimas Nr. (*žinomi duomenys*), kuriuo P. L. nubaustas pagal ANK 342 str. 5 d., 342 str. 3 d. galutine subendrinta 400 eurų dydžio bauda, bei gražinta administracinio nusižengimo byla tirti iš naujo, po ko administracinė atsakomybė buvo traukiamas įmonės vadovas.

³³ Pavyzdžiui: ANK 342 str. numatytos administracinės nuobaudos už augalų apsaugos produktų vežimo, saugojimo, naudojimo (nuo 60 iki 120 Eur), tiekimo rinkai, reklamavimo (nuo 150 iki 250 eurų), įvežimo į Lietuvos Respubliką (nuo 300 iki 560 Eur) reikalavimų pažeidimus ir pan.

³⁴ Tarnybos atstovų teigimu, daug kartų kreipėsi su siūlymais į ŽŪM. Šiuo metu yra parengtas ANK ir Augalų apsaugos įstatymo keitimo projektai, kuriais diferencijuojama atsakomybė už pažeidimus, susijusius su augalų apsaugos produktų disponavimu, didinamos sankcijos bei nustatoma atsakomybė juridiniams asmenims.

per 15 kalendorinių dienų savo noru sumoka baudą, lygią pusei minimalios baudos (30 Eur), laikoma, kad administracinis nurodymas įvykdytas ir administracinio nusižengimo teisena baigta. Pagal Tarnybos veiklos ataskaitos duomenis 2019 m. buvo nustatyti 234 administraciniai teisės pažeidimai iš kurių, 184 pažeidimai, t. y. beveik 80 proc., už augalų apsaugos produktų reikalavimų pažeidimus³⁵. Šiaulių regioniniame skyriuje 2019 m. iš 19 surašytų protokolų už augalų apsaugos produktų naudojimo reikalavimų pažeidimus 12 kartų buvo bausti ūkininkai (nevedė augalų apsaugos produktų apskaitos, nepildė žurnalų, pažeidė purškimo zonas), kuriems susimokėjus 30 Eur baudas administracinio nusižengimo teisena baigta. Detaliau vertinant už pažeidimus taikytas sankcijas augalų apsaugos produktų naudojimo reikalavimų pažeidimų srityje, pastebėta, kad analogiški administracinių nuobaudų skyrimo principai taikyti ir tais atvejais, kai ikiteisminio tyrimo metu nebuvo nustatytos veikos, turinčio nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, tačiau asmenų padaryti administraciniai nusižengimai kėlė pakankamai didelį pavojų žmonių sveikatai ir aplinkai, nes jie laikė ir galimai prekiaavo dideliu kiekiu Lietuvoje neregistruotų ir uždraustų prekiauti augalų apsaugos produktų.

Pavyzdžiui, Tarnyboje 2019 m. sausio 17 d. buvo gautas Panevėžio apygardos prokuratūros 2-ojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus prokuroro nutarimas dėl ikiteisminio tyrimo metu nustatytų aplinkybių, kad trys asmenys (*žinomi duomenys*) laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2017 m. liepos 10 d., turėjo ir laikė didelį kiekį iš Lenkijos, Latvijos ir Kinijos liaudies Respublikos įsigytų augalų apsaugos produktų, kurių didžioji dalis Lietuvoje neregistruoti, uždrausti prekiauti. Todėl Panevėžio regioniniame skyriuje trims asmenims (*žinomi duomenys*) buvo surašyti administracinio nusižengimo protokolai už ANK 342 str. 1 d. pažeidimus ir asmenims susimokėjus 30 Eur baudas, administracinių bylų teisena baigta (2019 m. balandžio 2 d. protokolai Nr. 19099345795, 19099345522, 19099350001).

Manytina, kad šiuo metu ANK nustatyta atsakomybė ir numatyti baudų dydžiai už Augalų apsaugos įstatymo³⁶ pažeidimus yra nepakankamai diferencijuoti, neatgraso asmenų nuo tolimesnio nelegalaus produktų naudojimo bei prekybos, taip pat ANK nėra numatyta juridinio asmens atsakomybė už tokio pobūdžio nusižengimus, todėl kuriant korupcijai atsparią aplinką ir siekiant prevencinio ir atgrasančio poveikio, būtina inicijuoti įstatymų pakeitimus.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, Žemės ūkio ministerijai ir Valstybinei augalininkystės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos siūlytina:

- siekiant sukurti korupcijai atsparią aplinką ir užtikrinti Tarnybos kompetencijai priskirtų pažeidimų prevenciją bei nuo pažeidimų atgrasantį poveikį, inicijuoti dėl Tarnybos veiklos sričiai

³⁵ Prieiga internete:

http://www.vatzum.lt/uploads/documents/vpks/valstybins_augalininkysts_tarnybos_prie_ems_kio_ministerijos_2019_m_veiklos_ataskaita_1.pdf.

³⁶ Augalų apsaugos įstatymo 6 str. 4 d, prieiga internete:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/eb0c84704b5c11e78869ae36ddd5784f>.

priskirtų ANK straipsnių pakeitimų, kuriais būtų diferencijuoti skirtingo pavojingumo pažeidimai, už juos numatytos proporcingos sankcijos ir juridinio asmens atsakomybė.

4. KORUPCIJOS RIZIKA VIEŠŪJŲ IR PRIVAČIŲ INTERESŲ DERINIMO KONTROLĖS SRITYJE

4.1. Nepakankamai tinkamai valdomi viešųjų ir privačių interesų konfliktai, nenusišalinama nuo privataus pobūdžio sprendimų priėmimo ir nevengiama interesų konfliktą keliančių situacijų.

Viešųjų ir privačių interesų deklaravimas yra viena iš veiksmingiausių interesų konfliktų prevencijos priemonių, ne tik stiprinanti pasitikėjimą viešuoju sektoriumi, bet ir sudaranti sąlygas skaidrių sprendimų priėmimui. Korupcijos rizikos analizės metu Tarnyba nurodė, kad Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas įgyvendinamas remiantis Viešųjų ir privačių interesų derinimo Valstybinėje augalininkystės tarnyboje prie Žemės ūkio ministerijos tvarkos aprašu (toliau – Aprašas), patvirtintu Tarnybos direktoriaus 2020 m. lapkričio 16 d. įsakymu Nr. A1-597³⁷. Tarnyboje yra patvirtintas pareigybių sąrašas³⁸, kurias einantys asmenys privalo deklaruoti privačius interesus, šių funkcijų įgyvendinimui paskirtas atsakingas asmuo³⁹, kuris susipažįsta su darbuotojų viešųjų ir privačių interesų deklaracijų turiniu bei teikia žodines išankstines rekomendacijas, nuo kokių tarnybinių pareigų atlikimo darbuotojai privalo nusišalinti, o 2020 m. patvirtintame Apraše yra nustatytas susipažinimo su deklaracijų turiniu periodiškumas.

Korupcijos rizikos analizės metu Specialiųjų tyrimų tarnybos Analitinės antikorupcinės žvalgybos valdyba atliko tyrimą dėl Tarnybos darbuotojų individualios veiklos vykdymo, ryšių su politinėmis partijomis ir giminystės ryšių su ūkio subjektais, taip pat ryšių su toje pačioje institucijoje dirbančiais asmenimis. Nustatyta, kad 26 Tarnybos darbuotojai turi papildomą darbą ir 4 iš jų turi daugiau nei vieną papildomą darbą. 2019 m. 15 Tarnybos darbuotojų artimų asmenų vykdė individualią žemės ūkio veiklą. 15 Tarnybos darbuotojų vykdė individualią veiklą, įskaitant su švietimu susijusias individualias veiklas. Svarbu tai, kad 11 Tarnybos darbuotojų artimų asmenų darboviečių veikla tiesiogiai yra susijusi su Tarnybos kontroliuojamos veiklos priežiūra, pavyzdžiui, grūdų, sėklų ir pašarų gyvuliams didmenine prekyba, agrocheminių produktų ir trąšų didmenine prekyba, grūdinių (išskyrus ryžius), ankštinių ir aliejingų sėklų augalų auginimu ir pan., todėl Tarnyba turėtų vykdyti viešųjų ir privačių interesų vidaus kontrolę dėl darbuotojų nešališkumo užtikrinimo.

³⁷ Viešųjų ir privačių interesų derinimo Valstybinėje augalininkystės tarnyboje prie Žemės ūkio ministerijos tvarkos aprašas, patvirtintu Tarnybos direktoriaus 2020 m. lapkričio 16 d. įsakymu Nr. A1-597 „Dėl Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2010 m. lapkričio 30 d. įsakymo Nr. A1-151 „Dėl Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatų laikymosi bei kontrolės vykdymo Valstybinėje augalininkystės tarnyboje prie Žemės ūkio ministerijos rekomendacijų patvirtinimo“ pakeitimo“.

³⁸ Tarnybos direktoriaus 2020 m. lapkričio 16 d. įsakymas Nr. A1-596 „Dėl Pareigų, kurias einantys asmenys privalo deklaruoti privačius interesus, sąrašo patvirtinimo“.

³⁹ Tarnybos direktoriaus 2019 m. gruodžio 12 d. įsakymas Nr. A1-772 „Dėl atsakingo asmens paskyrimo“.

Atkreiptas dėmesys, kad Tarnyboje, iki korupcijos rizikos analizės atlikimo, Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas buvo įgyvendinamas pagal dar 2010 m. patvirtintą teisinį reglamentavimą, kuris atnaujintas tik 2020 m. lapkričio 16 d. Tai parodo, kad Tarnyboje viešųjų ir privačių interesų kontrolei nebuvo skiriamas pakankamas dėmesys, nes kai kurių specialistų deklaracijos neatnaujintos nuo 2012 m. Pavyzdžiui, Panevėžio regioninio skyriaus trejų specialistų (*žinomi duomenys*) privatūs interesai deklaruoti 2012 m., specialistės (*žinomi duomenys*) – 2014 m. Todėl neaišku, kaip neatnaujinus deklaracijose duomenų, tiesioginiai vadovai vykdė pareigą neskirti asmenims užduočių, susijusių su ūkio subjektais, kuriuose jie turi privačių interesų (akcijos, artimų asmenų darbas, narystė, sandoriai ir pan.), ar kitų užduočių, galinčių sukelti interesų konfliktą.

Be to, nustatyta, kad Šiaulių regioninio skyriaus vyriausioji specialistė (*žinomi duomenys*) 2019 m. liepos 31 d. nusiųšalino ir atliko Žemės ūkio kooperatyvo „Šiaulių aruodas“ veiklos patikrinimą (2019-07-31 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-480), nors pagal viešųjų ir privačių interesų deklaracijos duomenis jos artimas asmuo (*žinomi duomenys*) yra minėto ūkio subjekto narys / pajininkas / dalininkas. Todėl, Šiaulių regioninio skyriaus vyriausiajai specialistei (*žinomi duomenys*) nusiųšalinus nuo Žemės ūkio kooperatyvo „Šiaulių aruodas“ veiklos patikrinimo, kurio metu buvo priimami sprendimai dėl ūkio subjekto veiklos atitikties teisės aktuose nustatytiems reikalavimams, nebuvo užtikrintas nešališkumo principo įgyvendinimas ir kyla abejonės dėl tokio patikrinimo skaidrumo.

Analizuojant dokumentus pastebėta, kad Šiaulių regioninio skyriaus specialistas (*žinomi duomenys*), būdamas politinės partijos Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos narys 2019 m. spalio 29 d. nusiųšalino ir atliko UAB „Šiaulių agrocentras“ veiklos patikrinimą (2019-10-31 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-733), nors šio ūkio subjekto akcininkas yra tos pačios politinės partijos vadovas. Todėl, Šiaulių regioninio skyriaus specialistui (*žinomi duomenys*) nusiųšalinus nuo UAB „Šiaulių agrocentras“ veiklos patikrinimo, kurio metu buvo priimami sprendimai dėl ūkio subjekto veiklos atitikties teisės aktuose nustatytiems reikalavimams, nebuvo užtikrintas nešališkumo principo įgyvendinimas ir kyla abejonės dėl tokio patikrinimo skaidrumo.

Kuriant korupcijai atsparią aplinką ir siekiant išvengti situacijų, kurių metu gali kilti interesų konfliktai, Tarnyba turi vykdyti pastovią viešųjų ir privačių interesų deklaravimo stebėseną, nes priešingu atveju galimos korupcijos rizikos, kai bus priimami tendencingi sprendimai dėl ūkio subjektų patikrinimų vykdymo / nevykdymo, leidimų, licencijų, pažymėjimų išdavimu, taip pat tam tikrų tiekėjų produktų (trąšų, dauginamąsias medžiagas (sėklos), augalų apsaugos produktai ir pan.) galimo protegavimo ir pan.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, siūlytina:

- įvertinti korupcijos rizikos analizės metu nustatytus Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatų galimus pažeidimus, priimti atitinkamus sprendimus ir imtis priemonių, kad Tarnybos padaliniuose ateityje būtų išvengta analogiškų situacijų. Taip pat patikrinti,

ar nėra analogiškų ar kitų Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatų pažeidimų kituose padaliniuose ir imtis priemonių juos pašalinti;

- tiesioginiam vadovui įtvirtinti pareigą, ne rečiau kaip kartą per metus susipažinti su jam pavaldžių pareigūnų viešųjų ir privačių interesų deklaracijomis, apie tai pažymėti nustatytos formos registracijos žurnale ir tinkamai naudoti deklaracijų duomenis organizuojant padalinio darbą. Taip pat kontroliuoti, kaip padalinių vadovai vykdo Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatas bei imtis priemonių užtikrinti veiksmingą privačių interesų deklaravimo priežiūrą ir kontrolę;

- pasinaudoti nuo 2020 m. sausio 1 d., įsigaliojusiomis Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo nuostatomis, kuriomis viešojo sektoriaus subjektų vadovams suteikta teise, prieš tai suderinus su Vyriausiąja tarnybinės etikos komisija, spręsti dėl įtraukimo į privačius interesus deklaruojančių asmenų sąrašą kitus darbuotojus, kuriems ši pareiga nenustatyta;

- teisiniame reglamentavime nustatyti prievolę Tarnybos darbuotojams, pateikusiems patikslintą viešųjų ir privačių interesų deklaraciją, per kiek įmanoma trumpesnę laiką (pavyzdžiui, 3 darbo dienas), informuoti tiesioginį vadovą, kad jam būtų žinoma visa aktuali informacija.

4.2. Nevengiama situacijų, kai specialistai tikrina ūkio subjektus, kuriuose veiklą vykdo to paties padalinio kolegų artimi asmenys.

Korupcijos rizikos analizės metu atkreiptas dėmesys, kad nevengiama situacijų, kai specialistai tikrina ūkio subjektus, kuriuose veiklą vykdo to paties padalinio specialistų artimi asmenys. Pavyzdžiui, Šiaulių regioninio skyriaus specialistas (*žinomi duomenys*) 2019 m. atliko ūkininko (*žinomi duomenys*) veiklos patikrinimą augalų apsaugos produktų naudojimo srityje (2019-04-08 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-124), nors tikrinamas ūkininkas (*žinomi duomenys*) yra Šiaulių regioninio skyriaus specialistės (*žinomi duomenys*) artimas asmuo. Patikrinimo metu pažeidimų nenustatyta.

Šiaulių regioninio skyriaus vedėjas 2019 m. atliko UAB „Žvalguva“, padalinio Šiauliuose) veiklos patikrinimą (2019-07-09 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-408), kurioje dirba jam pavaldžios vyresniosios specialistės (*žinomi duomenys*) artimas asmuo (*žinomi duomenys*). Patikrinimo metu pažeidimų nenustatyta.

Šiaulių regioninio skyriaus vedėjas 2019 m. atliko UAB „Agrokonzernas“ veiklos patikrinimą (2019-07-12 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-427), kuriame dirba jo pavaldžios specialistės (*žinomi duomenys*) artimas asmuo. Patikrinimo metu pažeidimų nenustatyta.

Šiaulių regioninio skyriaus vyriausioji specialistė (*žinomi duomenys*) 2019 m. atliko UAB „Agrokonzernas“ padalinių patikrinimus (2019-03-28 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-98; 2019-09-11 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-567; 2019-12-10 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-855), nors šio ūkio

subjekto padalinyje dirba Šiaulių regioninio skyriaus specialistės (*žinomi duomenys*) artimas asmuo (*žinomi duomenys*). Patikrinimo metu pažeidimų nenustatyta.

Šiaulių regioninio skyriaus vyriausioji specialistė (*žinomi duomenys*) 2019 m. atliko du UAB „Agrokonzernas“ padalinių veiklos patikrinimus (2019-07-10 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-412; 2019-07-10 patikrinimo aktas Nr. 14PAT-413), nors šio ūkio subjekto padalinyje dirba Šiaulių regioninio skyriaus specialistės (*žinomi duomenys*) artimas asmuo (*žinomi duomenys*). Patikrinimo metu pažeidimų nenustatyta.

Manytina, kad specialistams atliekant ūkio subjektų, su kuriais yra susiję kolegų artimi asmenys, veiklos patikrinimus gali susidaryti šališkų sprendimų priėmimo tikimybė arba galimybė tiek subjektyviai fiksuoti teisės aktų pažeidimus, tiek tendencingai jų nefiksuoti. Siekiant kurti korupcijai atsparią aplinką ir esant kontroliuojamo ūkio subjekto ryšiui su to paties padalinio specialistais, rekomenduotina patikrinimus pavesti atlikti kitų regioninių skyrių specialistams. Todėl, vengiant šališkumo rizikų, Tarnyboje turėtų būti sudarytas ūkio subjektų, su kuriais specialistai turi ryšių ir patikrinimų metu galėtų kilti viešųjų ir privačių interesų konflikto situacijos, sąrašas, vykdomas sistemingas tokių duomenų atnaujinimas ir atitinkamai skirstomi patikrinimai specialistams.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, siūlytina:

- siekiant kurti korupcijai atsparią aplinką ir išvengti šališkumo rizikų, sudaryti ūkio subjektų, su kuriais specialistai turi ryšių, ir dėl to patikrinimų metu gali kilti viešųjų ir privačių interesų konfliktai, sąrašą ir juo remiantis patikrinimus pavesti atlikti kitų regioninių skyrių specialistams.

5. MOTYVUOTOS IŠVADOS (PASTABOS)

Išanalizavus Tarnybos, Šiaulių, Panevėžio ir Telšių regioninių skyrių ūkio subjektų veiklos priežiūros vykdymo procesą, darytina išvada, kad yra korupcijos rizika dėl šių korupcijos rizikos veiksnių:

5.1. Kritinės antikorupcinės pastabos:

5.1.1. Egzistuojanti ūkio subjektų rizikingumo vertinimo sistema neužtikrina aiškaus ūkio subjektų rizikingumo vertinimo ir yra neatspari korupcijai, nes teisinio reglamentavimo nuostatos yra abstrakčios, suteikiančios specialistams plačias diskrecijos ribas planuojant patikrinimų periodiškumą. Patikrinimų metu klausimynuose fiksuojama informacija neatspindi kriterijų pagal kuriuos vertinama veiklos rizika, todėl ūkio subjektus tendencingai priskyrus tam tikram rizikingumo lygiui jie gali būti nepagrįstai tikrinami arba netikrinami (motyvai išdėstyti 2.1 skyriuje).

5.1.2. Neanalizuojama patikrinimų metu, taip pat iš kitų institucijų gauta informacija, pagal kurią galima greitai identifikuoti naujus ūkio subjektus, kurių veikla kelia riziką Tarnybos vykdomos ūkio subjektų veiklos priežiūros srityse. Nustatyti atvejai, kai nebuvo tinkamai atsižvelgta į gautą informaciją dėl atskirų ūkio subjektų, turinčią reikšmingos įtakos inicijuoti ir atlikti jų veiklos patikrinimus (motyvai išdėstyti 2.2 skyriuje).

5.1.3. Nepakankamai valdomi viešųjų ir privačių interesų konfliktai, nenusišalinama nuo privataus pobūdžio sprendimų priėmimo ir nevengiama interesų konfliktą keliančių situacijų.

5.1.3.2. Tarnybos specialistė nenusišalino ir atliko ūkio subjekto veiklos patikrinimą, kuriame jos artimas asmuo yra narys / pajininkas / dalininkas (motyvai išdėstyti 4.1 skyriuje).

5.1.3.3. Nevengiama situacijų, kai specialistai tikrina ūkio subjektus, kuriuose vykdo veiklą to paties padalinio kolegų artimi asmenys (motyvai išdėstyti 4.2 skyriuje).

5.2. Kitos antikorupcinės pastabos:

5.2.1. Kai patikrinimus atlieka vienas darbuotojas netaikomos papildomos skaidrumą užtikrinančios priemonės (patikrinimo eigos fiksavimas, vadovo informavimas apie patikrinimo rezultatus neišvykus iš patikrinimo vietos ir pan.), taip pat tarp struktūrinių padalinių neišnaudojamos galimybės rotuoti specialistus (motyvai išdėstyti 2.3 skyriuje).

5.2.2. Ne visada aiškus ūkio subjektų veiklos patikrinimo pagrindas, neužtikrintas visų ūkio subjektų veiklos patikrinimų pagrindo dokumentų atsekamumas (motyvai išdėstyti 2.4 skyriuje).

5.2.3. Abstraktūs į klausimynus įtraukti klausimai suteikia galimybę skirtingai juos interpretuoti, tam tikri teiginiai fiksuojami remiantis tikrinamo ūkio subjekto atstovo išsakyta nuomone (motyvai išdėstyti 2.5 skyriuje).

5.2.4. Neišsamus administracinio nusižengimo protokolų turinys, nereglamentuota administracinių nusižengimo protokolų surašymo ir administracinio nusižengimo bylų nagrinėjimo

tvarka, terminai, netaikomos papildomos vidaus kontrolės priemonės, todėl dėl korupcijos rizikos specialistai gali nepagrįstai vilkinti procedūras iki kol sueis patraukino administracinė atsakomybė senaties terminai (motyvai išdėstyti 3.1 skyriuje).

5.3 Kitos pastabos:

5.3.1. Nepakankamai diferencijuojami ūkio subjektų veiklos pažeidimai, taikomos sankcijos už administracinius nusižengimus yra neproporcingos ir neveiksmingos, todėl susidaro įspūdis, kad pažeidėjai gali būti labiau suinteresuoti sumokėti baudą, piktnaudžiauti teise ar siekti išvengti administracinės atsakomybės, nei laikytis teisės aktų nustatytų reikalavimų (motyvai išdėstyti 3.3 skyriuje).

6. PASIŪLYMAI⁴⁰

Siekdami mažinti korupcijos riziką Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos ūkio subjektų veiklos priežiūros ir kontrolės vykdymo srityse, siūlome:

6.1. Pasiūlymai atsižvelgiant į kritines antikorpucines pastabas:

6.1.2. Valstybinei augalininkystės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos:

6.1.2.1. Reglamentuoti procentine išraiška nustatyto vienodo rizikingumo lygio tiekėjų įtraukimo į metinį patikrinimų planą rotacijos tvarką, vertinimo kriterijus, kuriais remianti būtų aiškiai atrenkami ūkio subjektai.

6.1.2.2. Siekiant išvengti ūkio subjektų rizikos vertinimo procese žmogiškojo veiksnio įtakos ir korupcijos riziką keliančių interpretacijų, tobulinti informacinę sistemą (VATIS) ir pagal aiškius algoritmus nustatyti patikrinimų periodiškumą.

6.1.2.3. Ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo teisiniame reglamentavime pagal klausimynus nustatyti aktualius, realiai išmatuojamus ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo kriterijus, leidžiančius įvertinti atskirų veiklos rūšių pavojingumą ir veiklos rizikingumo lygį. Taip pat vykdyti ūkio subjektų veiklos rizikos vertinimo vidaus kontrolę atliekant specialistų veiklos patikrinimus.

6.1.2.4. Siekiant išvengti Tarnybos vykdomų patikrinimų ir jų metu gautos informacijos vertinimo fragmentiškumo, bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis, nustatyti tvarką kaip turi būti analizuojama ir vertinama iš skirtingų padalinių patikrinimų metu gauta reikšminga informacija apie galimai rizikingą ūkio subjektų veiklą, taip pat priimti sprendimus dėl neplaninių ir planinių patikrinimų inicijavimo.

6.1.2.5. Atskirti darbuotojo paskyrimo atlikti patikrinimą tam tikrame ūkio subjekte ir patikrinimo atlikimo funkcijas: atsisakyti praktikos, kai Tarnybos direktoriaus Pavedimo projektus rengia pats struktūrinio padalinio vadovas nurodydamas, kurį ūkio subjekto patikrinimą jis atliks.

⁴⁰ Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, prašome per 3 mėnesius nuo šios išvados ir pasiūlymų gavimo dienos pateikti STT informaciją apie šioje išvadoje pateiktą (Jūsų įstaigai aktualių) pasiūlymų įgyvendinimą.

Tais atvejais, kai patikrinimus atlieka vienas specialistas, taikyti papildomas skaidrumą užtikrinančias priemones: patikrinimo eigą fiksuoti vaizdo ar garso priemonėmis, apie patikrinimo rezultatus teikti informaciją vadovui neišvykus iš patikrinimo vietos, nustatyti dokumentų vizavimą (tvirtinimą) ir pan.

6.1.2.6. Pastoviai planuoti specialistų rotaciją tarp regioninių padalinių, taip pat vengti situacijų, kai tas pats specialistas kelis tartus iš eilės atlieka to paties ūkio subjekto veiklos patikrinimus. Ieškoti galimybių sukurti informacinę sistemą ir automatizuoti specialistų parinkimą planiniams, neplaniniams patikrinimams atlikti.

6.1.2.7. Įvertinti korupcijos rizikos analizės metu nustatytus Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatų galimus pažeidimus, priimti atitinkamus sprendimus ir imtis priemonių, kad Tarnybos padaliniuose ateityje būtų išvengta analogiškų situacijų. Patikrinti, ar nėra analogiškų ar kitų Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatų pažeidimų kituose padaliniuose ir imtis priemonių juos pašalinti.

6.1.2.8. Tiesioginiam vadovui įtvirtinti pareigą, ne rečiau kaip kartą per metus susipažinti su jam pavaldžių pareigūnų viešųjų ir privačių interesų deklaracijomis, apie tai pažymėti nustatytos formos registracijos žurnale ir tinkamai naudoti deklaracijų duomenis organizuojant padalinio darbą. Taip pat kontroliuoti, kaip padalinių vadovai vykdo Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatas, taip pat imtis priemonių užtikrinti veiksmingą privačių interesų deklaravimo priežiūrą ir kontrolę.

6.1.2.9. Pasinaudoti nuo 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojusiomis Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo nuostatomis, kuriomis viešojo sektoriaus subjektų vadovams suteikta teise, prieš tai suderinus su Vyriausiąja tarnybinės etikos komisija, spręsti dėl įtraukimo į privačius interesus deklaruojančių asmenų sąrašą kitus darbuotojus, kuriems ši pareiga nenustatyta.

6.1.2.10. Teisiniame reglamentavime nustatyti prievolę Tarnybos darbuotojams, pateikusiems patikslintą viešųjų ir privačių interesų deklaraciją, per kiek įmanoma trumpesnę laiką (pavyzdžiui 3 darbo dienas), informuoti tiesioginį vadovą, kad jam apie pavaldžius asmenis būtų žinoma visa aktuali informacija.

6.1.2.11. Siekiant kurti korupcijai atsparią aplinką ir išvengti šališkumo rizikų, sudaryti ūkio subjektų, su kuriais specialistai turi ryšių, ir dėl to patikrinimų metu gali kilti viešųjų ir privačių interesų konfliktai, sąrašą ir juo remiantis patikrinimus pavesti atlikti kitų regioninių skyrių specialistams.

6.2. Pasiūlymai Valstybinei augalininkystės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos atsižvelgiant į kitas antikorupcines pastabas:

6.2.1. Teisiniame reglamentavime įtvirtinti nuostatas, kokiais atvejais ūkio subjektų patikrinimai gali būti atliekami pagal žodinį pavedimą, taip pat išsamiai pildyti pavedimus atlikti

priežiūros veiksmus, patikrinimo aktus, prie jų pridėti visus būtinus dokumentus (pranešimus, skundus, el. paštu gautus laiškus ir pan.) ir užtikrinti ūkio subjektų veiklos patikrinimo pagrindo dokumentų išsaugojimą, kad vidaus kontrolės metu būtų galima objektyviai įvertinti pavedimo atlikti patikrinimą inicijavimo pagrįstumą.

6.2.2. Parengti kontrolinių klausimynų pildymo tvarką, kad būtų vienodai, aiškiai ir tinkamai fiksuojama ūkio subjektų veiklos patikrinimų metu patikrinta informacija ir vykdyti vidaus kontrolę.

6.2.3. Detalizuoti administracinio nusižengimo protokolų surašymo ir administracinio nusižengimo bylų nagrinėjimo tvarką ir taikyti papildomas vidaus kontrolės priemones, kad nebūtų sudaromos sąlygos nepagrįstai vilkinti procedūras iki sueis senaties terminai.

6.3. Pasiūlymai Žemės ūkio ministerijai ir Valstybinei augalininkystės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos atsižvelgiant į kitas pastabas:

6.3.1. Siekiant sukurti korupcijai atsparią aplinką ir užtikrinti Tarnybos kompetencijai priskirtų pažeidimų prevenciją bei nuo pažeidimų atgrasantį poveikį, inicijuoti dėl Tarnybos veiklos sričiai priskirtų ANK straipsnių pakeitimų, kuriais būtų diferencijuoti skirtingo pavojingumo pažeidimai, už juos numatytos proporcingos sankcijos ir juridinio asmens atsakomybė.

Direktorius pavaduotoja

Rūta Kaziliūnaitė

Rengėja Lina Poškuvienė, tel. (8 41) 52 17 06, el. p. lina.poskuviene@stt.lt
Rengėjos tiesioginis vadovas, iki 2020 m. sausio 11 d. Vidmantas Mečkauskas, nuo 2020 m. sausio 12 d. Korupcijos prevencijos valdybos viršininkė Svetlana Krasilnikova, nuo 2021-03-18 L. e. Korupcijos rizikos skyriaus viršininko pareigas Domantas Lukauskas, tel. 8 656 60933, el. p. donamtas.lukauskas@stt.lt